

לזכרם

של הנופלים

בקרב דוויינה

מספריה הברכזת
צארעי התקלאנו
ד.ר. 12. דתובנו

בהוצאת חבריהם לאימונים
תשי"ז — 1957
דפוס ישראל

לזכרם

של הנופלים
בקרב דוויטזה

גבריאל (גני) נקשט
אילן (אבנן) דרושקובסקי
בנימין (גני) המאירי
שמואל זקס
משה לרמן
יעקב (יענקלה) פרוילנד
יהושע צרויה
הי"ד

שבעה שערים לחוברת זו, כמספר חברינו אשר נפלו חלל ביום ה' בתשרי תשט"ז, עשרה בחדש ספטמבר 1956. היה זה קרב פתאומי, אשר התנהל בצהרי אותו יום שני, עת היו היחידות באימונים. שבעה אנשים — ושבעה עולמות; חשך עליהם עולמם. לא כוונות זדון ומלחמה הביאו אתם לשדות דווימה. רצונם היה עז להכיר כל דרך וכל שביל באזור, לעבור בהר ובגיא, כשהם מבצעים את משימות האימונים אשר הוטלו עליהם. אך לא כן רצה הגורל. אש תופת, מידי מרצחים האמונים על כך, נתכה עליהם מן המארב. התנהל קרב מר ואכזרי בין אנשינו לבין יחידות האויב, קרב בו שכלנו שבעה חברים-חיילים, בהגיננו על זכותנו לחיות ולהתאמן בתוך ארצנו.

על כך אי אפשר היה לעבור לסדר היום. צה"ל הגיב. יחידותיו פשטו אל מעבר לגבול, והרוצחים באו על עונשם עם פיצוץ משטרת אל-רהווה, אשר שימשה קן לאויבינו. קרב זה ליד דווימה, שבו נפלו חברינו, פתח שרשרת מאורעות ארוכה אשר, בעת כתיבת מלים אלו, הגיעה לשיאה: הענשת אויבי מדינת-ישראל במדבר סיני ורצועת עזה.

היום, עת נפלו עשרות רבות מבני האומה בקרב זה ובקרבות האחרונים שהתנהלו בערנדל, חוסאן, קלקיליה וסיני, אולי ימעט ערכו של המספר שבעה, אולם לא כן הדבר. כל אדם בישראל אשר הקריב נפשו למען נחיה אנו ונמשיך לבנות ולשקם את המדינה — יקר לנו, הקרובים לו כחברים, ולכל האומה. בבוא העת יועלו על הכתב מאורעות הגבורה של הקרבות האחרונים, ויועלה זכרם של כל הנופלים במערכה. בחוברת זו מנסים אנו להעלות מקצת מדמותם של חברינו, וזאת — כי הרגשנו צורך עז לאמור, לספר ולדובב את אשר בליבנו פנימה על אשר אבד לנו.

חמשה מבין הנופלים היו סטודנטים באוניברסיטה העברית בירושלים, והשתייכו לפקולטאות החקלאות, המשפטים והרוח, אשר יצאו למלא את חובת שרותם בצה"ל. זאת היתה צריכה להיות רק תקופת מעבר קטנה בחיי כל אחד, במסגרת הלימודים וקניית-הדעת, אך המציאות המרה שינתה פני הדברים.

בין הנופלים גם איש משמר-הגבול, כן נמצא ביניהם איש מילואים, חבר משק געש, אשר התנדב למלא חובה צבאית לארצו ולמשקו.

שבע נפשות — שבעה אילנות נגדעו באיבם, חובה גדולה עלינו, הנשארים בחיים, להמשיך בדרך, להרים מחדש ראשנו המורכך, לשאוב עוז ותעצמות-נפש — למען נוכל לעמוד במבחני העתיד הבלתי ידוע, בכל מבחן כשם שלימדונו חברינו.

זכרם יגון לנצח.

רפי גורן

אֱלֹהֵי הַנוֹשֵׁק לוחֲמִים

אֱלֹהֵי הַנוֹשֵׁק לוחֲמִים וְעוֹצֵם עֵינֵיהֶם הַדּוֹזֵחַ
הַיֹּדֵעַ אֶת פִּי הַלּוֹחֵם שֶׁנִּשְׁקֵת בַּפֶּעַם הַזֹּאת?
הַשְּׂמֵעַתָּה פֶּה זֶה בְּדַבְּרוֹ? הַרְאִיתָ, רַחוּם וְנִכְמָר,
מָה אֶלְמַגַּן חַלּוּמוֹת הַתְּנַפֵּץ עִם הַמִּצַּח הַזֶּה הַמְקַמֵּר?
אֵיזָה יִשְׂרָאֵל כָּרַע עִם הַגִּבֻשׁ שֶׁהֵמֶךְ בְּטָרְשֵׁי הַקְּרִבוֹת
וְאֵיזוֹ שִׁירַת נְעוּרִים נִשְׁתַּתְּקָה בְּשֵׁתֶק לֵב הַנְּדָבוֹת...
תֵּן אוֹת, אֱלֹהֵי הַמַּתִּים, שִׁיְדַעַת יָדוֹ כֹּל זֹאת,
שֶׁבְּאֵיזָה מְקוֹם בְּעוֹלָם מִמְּשִׁיכוֹת שְׂתִי עֵינָיו לַהֲזוֹת
שֶׁבָצַל שְׂכִינְתָּךְ — טוֹב לִבּוֹ, שֶׁמִּתְחַת כְּנַפְךָ, כְּמוֹ טָף,
מִמְּשִׁיכִים חַלּוּמוֹת לְשַׁחֵק עַל קַמְרַת מִצְחוֹ הַמְלַטָּף,
שֶׁרָפְאֵת לְבַעַר אֵי שָׁם: קֵם יִשְׂרָאֵל וְעָמַד עַל רַגְלָיו
וְשִׁירוֹ מִכֶּסֶה לְגַבְעוֹת כְּכֶסֶת הָעִירִית, הַשְּׁחֹלֵב...
תֵּן אוֹת לְרַעֲיוֹ, אֱלֹהֵי, עֲנֵנוּ דְבָרֵי, שְׂאֵם לֹא
— הֲלֹא טַעַם לְשִׁמְשׁ אֵינוֹ, לְיִרְחַח גָּרָר בְּהֵלוֹ.
עֲנֵנוּ נוֹשֵׁק לוחֲמִים וְעוֹצֵם עֵינֵיהֶם הַדּוֹזֵחַ:
הַיֹּדֵעַ אֶת פִּי הַלּוֹחֵם שֶׁנִּשְׁקֵת בַּפֶּעַם הַזֹּאת? — —

יצחק שלו

מתוך "שני שירי פיד"

ביום השלושים

ידידים יקרים!

קשה לדבר בשמי, ועוד יותר קשה בשם כל הקרובים וההורים השכולים.

אין מילים, ואינן קיימות כאלה, שיכולות לנחם אותנו כשהפצע כה טרי ושותת דם.

השכל וההגיון מבינים את האסון שהתרחש אי-שם, בשדות דווימה הרחוקה; אך הלב אינו יכול להשלים עם אבדה שאין לה תמורה. נוכחנו בחיינו מה רבה ההשתתפות בשמחות; כיום ברגעים טרגיים, יכולים אנו להעריך את השתתפות הידידים ועזרתם בצערנו.

באופן מיוחד מודים אנו לאוניברסיטה שלא שכחה את תלמידיה ואף הנציחה את זכרם, וזה לנו מקור עידוד. תמיד הדגשתי לבני שמות שיד לחיים ולא ההפך! למען משפחותינו, למען עצמנו ומדינתנו מצווים אנו לחזור למעגל החיים התקין מהר ככל האפשר.

בטוחני שהדרך בה הלכו ילדינו, היא דרך אמת, ותשאר לעולם סמל ודוגמא.

ד"ר בקש

דברים לזכרם

לפני תקופה קצרה עוד חיו, עבדו והתאמנו אתנו השבעה שנפלו בהרי הברון. זוכרני אותו בוקר אכזרי, שבו הוכינו ע"י אויב אכזר וצמא דם. היינו אז אחר מסע לילי מפרך וקשה; לאחר שעות שנה מועטות, עמדו כולם ביחד עם חבריהם במסדר-בוקר. צחצחו געליהם, ניקו נשקם והיו כתמיד, עליוזים ושמחים — — ויצאו.

כיתות כיתות יצאו לאימוניהם, במטרה להכיר את השטח ביום, לקראת אימוני הלילה; ואין בלבם, ואין בלבנו כל חשש — כי ידוע היה לנו שגבול זה שקט הנהו.

אך לא כך חשב האויב. בוגדני היה. הוא עקב אחר אנשינו מרחוק, בעברם בשטחנו. הוא ריכז ואסף כוחותיו, כיוון מקלעיו — וירה.

ראשונה נלכדה הכיתה שבואדי. אנשינו, שנמצאו בשטח פתוח ונחות מבחינה טקטית, החלו לתפוס מחסה מפני הכדורים השורקים. ניסו לעלות על הגבעות שמסביב. אך האויב חזק היה מהם בכוח אש, ואנשינו החלו

בהסתערות בפרק זמן זה נפלו ארבעה: שמואל זקם, משה לרמן, יהושע צרויה ובנימין המאירי.

כיתות אחרות, בשמען את היריות, התאספו על גבעת «הרבת-ג' פגני-ים» ונסו לחלץ את הכוח ע"י חיפוי באש לעבר אנשי האויב, ולעבר שני מקלעים בינוניים שהוצבו על-ידו. התחמושת הלכה ואולה, פצצות מרגמה החלו מתפוצצות על הגבעות שמסביב, כשהוא מכוון רובהו לעבר עמדת מקלע אויב, נפגע יעקב פרידלנד, בחוש אילן דרושקובסקי להוציאו משטח האש, פלח כדור את עינו — ונפל. גבריאלי בקשט, בנסותו לארגן את הכוח ולכנסו נפצע פצעי מות, הוא נלקח מאתנו אחר שנאבק זמן רב עם מר המות, בשכבו בבית החולים.

השבעה — בקרב נפלו, כשנשקם בידם ותגורם עליהם.

כשאנו נזכרים בהם, באותם הכוחות הרעננים והצעירים, באותם האנשים שרבות היה עוד לצפות מהם, דמעות חונקות את גרונו, אנו כובשים את בכינו — לבל יפרוץ; נושכים שפתותנו — וממשיכים.

המשכנו להתאמן, לעבוד וללמוד, וכל זה ביתר שאת, וכל זה למען לא ישיג האויב את שאיפתו הנכספת — להפיל רוחנו ולרפות ידינו.

במוצאי אותו יום עמדנו במסדר, ראשינו הורכנו לזכרם, אך מיד הזדקפו! כי אין לנו דרך אחרת — אלא לזקוף ראשנו ולהמשיך.

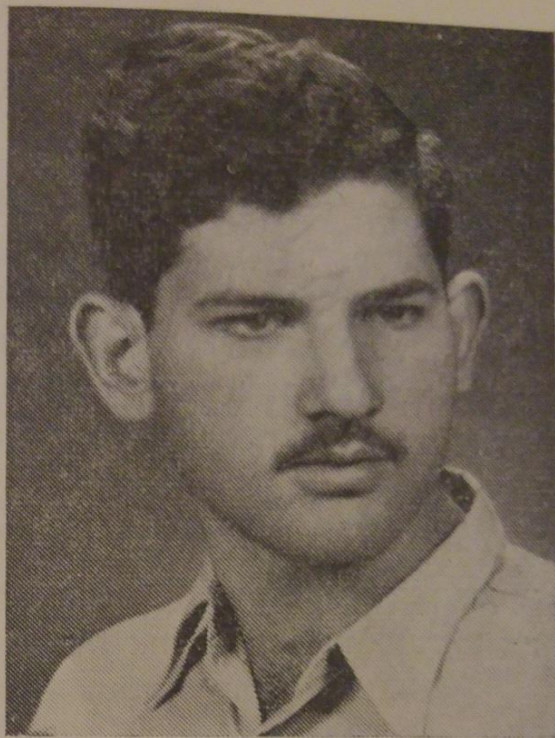
אין בפינו תנחומים, כי במה נוכל לנחם אם ואב שכולים, במה נוכל לנחם אנשים שיקיריהם נפלו?

שטחי דווימה עברו לידינו במלחמת השחרור, ומאז עומדים ערביי הסביבה על ההרים מסביב, וצמאי דם מחכים הם לחזור ולפרוץ הגבול מערבה.

ואמר פעם אחד ממפקדי צה"ל: גבולה של המדינה הוא לא הגבול המסומן על המפה, הגבול האמיתי הוא זה שאליו מגיעים אנשינו בישוביהם ובאימוניהם, וכל כמה שנקרב לגבול — שלנו יהיה; וכל כמה שנרחק ממנו — ידחוק אותנו האויב ויגזול את השטחים מידינו.

על הגבול יש להגן, וזאת עושים בהקמת ישובי ספר על הגבעות השוממות שלאורך הגבול, עושים זאת באימונים ובשמירה, ואם יבוא היום והשלום, שלום שאנו כה רוצים בו, ישרור בארצנו, ואם יבוא היום ואנו נוכל לשוטט בשטחינו, לעבד אדמתינו באין מפריע — הרי נדע שידיים אלה, שנגדעו עם נפול גיבורי האומה — הן הן שרכשו בעבורנו זכות בלעדית זו, זכרם ינון לנצח.

מוסקה

גבריאל (גבי) בקשט הי"ד

גבריאל (גבי) בקשט, נולד בשנת 1932 בטרטו באסטוניה. בן שנתיים עלה ארצה עם הוריו. אביו, רופא וטרינרי, השתקע עם משפחתו בתל-מונד. גבי למד בגן ובביה"ס שבתל-מונד, וספג לתוכו אהבה רבה למקום. עוד בהיותו ילד קטן נלווה אל אביו בעבודתו, והכיר את חיי בהמות הבית הבריאות והחולות. היה שותף פעיל בהקמת גינת-הירק והנני ליד הבית, בעזרת אמו ואחותו הקטנה — אילנה. באוירה זו רכש לו גבי אהבה והבנה לחקלאות, וחלם על התמחות באחד מן המקצועות החקלאיים.

בימי מלחמת השחרור היה פעיל בהגנת המקום בתפקידי קשר. את לימודיו התיכוניים סיים גבי בגמנסיה "הרצליה" בתל-אביב. גבי היה איש עבודה מובהק. את חופשותיו בילה כפועל ואח"כ כמנהל בפרדסי הסביבת. כן עבד כטרקטוריסט, פועל בנין ונהג. עם גמר לימודיו בגמנסיה התגייס לצה"ל, ושרת ביחידה קרבית. במשך היותו בצבא נשא לאשה את צלה לינצ'בסקי, שהיתה חברתו מילדות. נתקבל כתלמיד בפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית. בשנים האחרונות עבד עם חברתו וילדתו, טל, לנעץ. שם עבדה חברתו בהוראה ואפשרה לו להמשיך את לימודיו.

לאחרונה שימש בתפקיד אסיסטנט במחלקה לחקר שימור הקרקע, והתמחה בעיקר בגידול הדורים. על סף התגשמות חלומותיו נפל בקרב דווימה על הגנת המולדת. יהי זכרו ברוך.

עם סתימת הגולל

גבי!

עומדים אנו היום על קברך הרענן, מפקדיך ופיקודיך. ראשנו מורכן וליבנו דווי. עומדים ומבכים את החבר, את הידיד, את המפקד.

זוכרני גבי, איך הגעת אלינו לראשונה, רחוק מצבא, מצבאיות ומלחמות, מספסל הלימודים, מהעבודה, נקראת לשרות, רחוק היית, אך נענית לצו, ובחיוך הרחב שהיה שפוך על שפתיך, קיבלת כל תפקיד.

אהבנוך גבי, אהבנוך על שמחת החיים שבך, אהבנוך על טוב ליבך, על רצונך העז לחיות, לפעול — לעשות. אהבנוך על התום שהיה שפוך על פניך, על שחוק הילדות שכאילו לא פג. אהבנו לשמוע ולכבד את הביקורת העירנית שלך, את הערותיך והשגותיך על אימונים, על אנשים ועל בעיות התלויות ועמדות בעולמנו. אהבנו לשמוע אותך מספר על ביתך, על אשתך וילדתך. אנו — הצעירים ממך.

הנה — נפלת! עוד באותו בוקר, לפני הפגעך, כה ער ועליו היית כתמיד. ובחיוך על שפתיך יצאת לתפקיד שהוטל עליך.

...וכשנפגעת, שכבת לפנינו על האבנים, חי ורוטט, ושפתיך קוראות "טילה, טילה".

לא זעקת, גבי, נאנקת חרישית ודמך זב, ואנו נשבענו לך אז, גבי, שנוציאך, שנחלץ אותך מתוך האש, שתזכה לראות את בני משפחתך, ואתה האמנת לנו גבי, ואנו האמנו שכך יהיה, על כפים נשאנוך מתוך האש.

וכששכבת בבית החולים, מרותק למטתך, האמנת, והאמנו גם אנו — בכל ליבנו — שגבי יחיה, יתגבר על פצעיו, האמנו שעוד נחזור לראותך מחייך ועליו כתמיד, ולא זכינו, לא זכינו אנו, לא זכו הורידך, אשתך וילדתך, לא זכו חבריך וכל האוהבים אותך, גופך החסון נאבק עם מר המות, הנה כמעט ויכול לו, אך לבסוף — הוכרעת. ראה, גבי, נאספנו כולנו כאן, ליבנו שותת דם, עיגנו מלאה דמעה, אך אנרופינו קמוצים ושינינו נושכות שפתותינה, כי אין לנו ניחומים...

אנו מבטיחים לך גבי, להמשיך באותה דרך שתווית לנו, דרך של נאמנות לעם, אתבה ומסירות.

שלום לעפרך.

פוסקה

החבר והמפקד

(מכתב סיקודיו לאשתו, צלה)

בלב כבד כותבים אנו לך. וכי מה נכתוב, ואין מילים להביע את גדל צערנו, ואת אשר ברצוננו לאמור. ננסה בכל אופן להעלות זכר מפקד וחבר שנפל ואיננו. כה מוזר — הן אתמול עוד חי עמנו. ניצבים לנגד עינינו דמותו החיוך הלבבי השפוך תמיד על פניו. נתקלנו בחיוך זה בשעות הראשונות לבואנו, והוא ליווה אותנו עד לאותו יום גורלי. כדרך חניכים — תהינו גם אנו על קנקנו, ולא נזקקנו לזמן רב כדי לאהוב את גבי כאדם — וחבר. אהבנו אותו — כי מסירותו לא החבטאה במילים גרידא. היה בכינתנו איש מילואים, שנקלע בין סטודנטים והיו לו בעיות מבציות שונות. לא כל המפקדים הבינו לאותו בחור, נגרמו לו אי-נעימויות רבות. היה זה גבי שהקדיש לו את תשומת הלב הדרושה, והוציאו ממצבים בלתי נעימים אלו. חניך אחר — בוטלה חופשתו. וגבי הלך וטרה. עד שהשיג אישור להוציאו עם שאר החניכים. אין אלה מקרים ספורים בלבד. יש לספר עוד ועוד ותקצר היריעה.

רק בשטח אחד החמיר גבי, וזה היה בשעת האימונים בשדה. אך ידענו לקבל גם את גערותיו בשקט וללא טרוניות; ידענו כי גערות חיבה הן הבאות מלב דואג.

ידוע לנו היטב כמה היה קשור אליך. זכור לנו לילה אחד, כאשר יצאנו עמו למארב, בקרבת הגבול. אז גילה לנו את תוכניתו להביאך ולהראות לך כיצד הוא מעביר שעות.

מפעם לפעם, עת היה מזדמן לגבי להיות עם אחד מאתנו, היה מספר לו לפתע כמה מצרות היום-יום שלו, כגון: תאריך שחרורו מהקורס, הפצע בבוהן וכד'. דברים פעוטים, כגון אלה, הם שיצרו את הקשר החם והלבבי שבינו לבינינו.

ביום א' שלאחר ראש השנה תש"ז חזרנו לבסיס, ובו בלילה זוגנו לדוויסת. את מסדר היציאה לכיתה ערך גבי. זכור לנו מסדר קפדני זה. עת הקפיד על כל פרט ופרט בציוודו של כל אחד מאתנו.

למקום הסדרה הגענו בשעה מאוחרת. גבי קבע את מקום אחלי חסידיים, ולא פנה לישון עד שהאחרונים סיימו עבודתם. למחרת השכמנו קום, ולאחר ארוחה קלה נערכנו ליציאה. האנשים חולקו לחוליות, שלא לפי סדר הכיתות הקבוע. גבי דאג לכך, שאנשי כיתתו ימצאו בחוליות, כשמדריך אחד רצת לקחת אדם אחד מכיתתו. עמד גבי על כך שאדם זה יצא אתו.

לפני צאתנו לדרך מסר גבי הוראות אחרונות לסיוור. גבי שריו היה במצב רוח עליו במיוחד, והחיוך לא מש משפתיו כל אותו בוקר. במקרה של התקלות — סמכו עליי, אמר גבי, ואכן סמכנו עליו. מיד עם היציאה.

פיגר אחד מאתנו, וגבי המריצו ועודדו כל הזמן להמשיך. הוא הצליח בכך, ואותו בחור הצטרף לבסוף לכיתה.

יותר מאוחר, עת ראינו מרחוק כמה ערבים בעמדת תצפית, ואחד מהכיתה פיגר, זרזו גבי:

— "השג את הכיתה, אינך מתבייש? אתה מבייש את צה"ל לעיני לגיונרים".

הלכנו לאורך הגבול מספר שעות. השמש להטה, והעייפות הורגשה בקרב אנשי הכיתה. לאחר מנוחה קצרה של 10 דקות, בצל עצי-תאנה, הגענו לבור מים. סביב הבור, ישבה אותה שעה כיתה אחרת מהכות. מובן שכולנו רצנו לבור, אך לפתע נשמע קולו של גבי:

— "לא שותים! תעשו היום מאמץ ותגיעו לבסיס עם מי-המימיה".

עברנו ואדי, ועלינו על גבעה בקרבת הגבול. גבי הושיב את כל הכיתה במדרון האחורי של הגבעה, והוא עצמו, בלויית שנים מהכיתה עלו לתצפית. מעבר לגבול נראו כמה ערבים מסתובבים. שעת הצהריים התקרבה. כל אנשי הכיתה שכבו על המדרון האחורי, וציפו לרגע שיוכלו להתרחק מהגבול, לנוח ולאכול ארוחת צהריים.

לפתע נשמעו מטחי יריות אל עבר הוואדי. האויב פתח באש על כיתה שלנו שעברה בואדי. וזו — נשארה תקועה שם. גבי לא איבד עשתונותו, והחליט כי עליו לחלץ את הכיתה שבואדי מן המיצר. הוא פקד עלינו לעלות לרכס ולתפוס עמדות. התנהגותו היתה קרה עד כדי כך, שנדמה היה לנו, שאלו הם אימונים רגילים, ולא התקלות של ממש.

לפנינו חושה ערבית, שממנו נורו יריות. גבי פקד על המקלע לירות לעברה, ולא הרשה לאיש לירות מבלי שיראה מטרה ברורה. חייל אחד ביקש מגבי והתחנן:

— "תן לי לירות לפחות יריה אחת לעבר החושה".

— "לא", פסק גבי, "אל תירה".

מהגבעה שמעבר לוואדי נשמעו יריות; כיתה שניה שלנו פתחה אף היא באש לעבר החושה.

לפתע חלה הפוגה קלה, וגבי החליט כנראה לרכז את הכוח על אותה גבעה. הוא פקד על כיתתו לעבור את הוואדי חוליות חוליות, תוך כדי חיפוי הדדי. בדרך שלח אדם לכיתה ששכבה בואדי, לקרוא לאנשיה שיצטרפו אליהם. אך הכיתה שבואדי לא יכלה כבר לזוז בגלל מטחי היריות. האדם שנשלח אליה נשאר גם הוא תקוע עמם.

עלינו על הגבעה. על השלוחה הקדמית הצופה אל שטח האויב, נמצאו כבר שתי כיתות. גבי ערך אותנו במדרון הצדדי, הפונה אל מול פני הוואדי, אחד האנשים שאל את גבי:

— "למה אנו משחקים כאן במלחמה? נסתלק וחסל".

— "כיתה נמצאת בואדי", ענה לו גבי, "ועלינו לחלצה ויהי מתי".

אדם אחר, שהתמהמה לתפוס עמדה כראוי קיבל מגבי טפיחה על ראשו. ואכן היה זה מספיק. הלז ידע איך לפעול. גבי עצמו עלה למקום גבוה יותר, ממנו יכול היה לצפות ולעמוד על מצב הענינים, כדי לקחת את הפיקוד לידיו.

מאז לא ראינוהו יותר. גבי שקל, כנראה, והחליט שעלינו לסגת. הוא שלח אדם ששכב לידו למסור לכיתה פקודה זו. האדם נתקל בסרוב הכיתה לסגת. האנשים לא ידעו שפקודת גבי היא זו. אך פתאום נשמע קולו של גבי שקרא "רוצו אחרי — רוצו".

האנשים רצו תחת מטר כדורים, עד שהגיעו לשטח בטוח פחות או יותר. לאחר זמן מה ראינו פצוע נישא על ידי כמה מחברינו. כשהשתקרו הכרנו את גבי. אך כשראינו שהוא בהכרתו, נרגענו במקצת.

גבי הועלה על הקומנדקר שהגיע למקום. כולנו שלחנו אחריו ברכת החלמה מהירה, אך הגורל לא רצה — ואל ברכתנו לא שעה.

לוקט מפי אנשי הכיתה

עֵת עֵלָם כּוֹרֵעַ

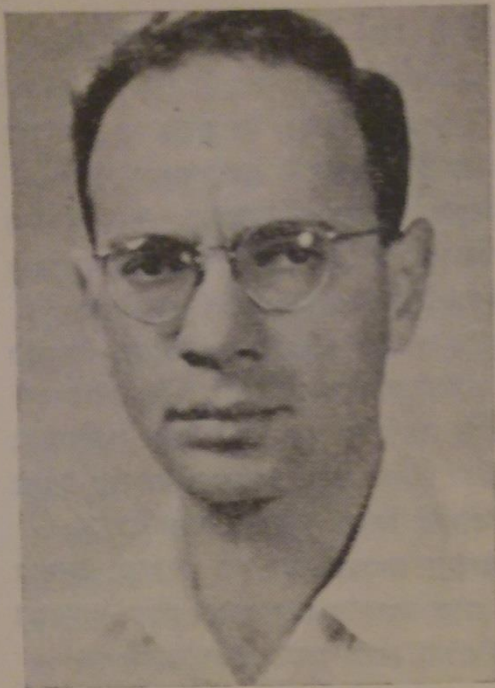
פרחים על קברו
של גבי.

עֵת עֵלָם כּוֹרֵעַ וְהוּא בְּשׁוֹמְרִים
רְעִיפוֹ עֲצֵבַת שָׁמַיִם טוֹדְרִים |
זֶהב כּוֹכְבֵי-אֵל בְּרָקִיעַ יָעִיב
גּוֹנֵה הַחֲמָה לְנִרְתִּיק קְרָגִי-זִיו.

עֵת עֵלָם כּוֹרֵעַ וְהוּא בְּמַגְנִים
עוֹטִים צְעִיף שְׁכַל נְצִנֵי הַגְּנִים
בְּאַנְקָה פְּצָתָה פֶּה אֲדָמָה
קוֹנֵנָה חֲרֵשׁ שְׂבִלַת קָמָה.

עֵת עֵלָם כּוֹרֵעַ וְלוֹ אֵב וְאֵם
רְעִיָה וְעִמִּית מְאֵנו הַנְּחָם-
אַחַת קְאָחַת יִצְרָפוֹ הַדְּמִעוֹת
מְחַרְזוֹת יְגוֹן — בְּנֵאוֹן לְעֵזֵר.

אלה אמיתו

אילן (איבון)
דרושקובסקי הי"ד

אילן (איבון) דרושקובסקי נולד בשנת 1930 לאביו ד"ר שמואל יהודה (סטניסלב) דרושקובסקי (דרוקס) ז"ל שהיה מגדולי עורכי־הדין בגאליציה, ולאמו הרופאה ד"ר קריסטינה דרושקובסקה. למד בבית הספר אשר בקרקוב ואח"כ בקרולבסקה־הוטה, אשר בשלזיה העילית, מקום בו התגוררו הוריו עד לשנת 1939.

עם הכיבוש הנאצי החלה פרשת מסתור והתחמקויות מפני הגרמנים ומשרתיהם "המוסריים". אילן והוריו מצאו מסתור בבת־ידידים. כן שהה זמן מה במנזר, בבי"ס לנערים קתולים. בזמן האחרון לפני השחרור נמצא כלוא במסתור אצל ידידים, יחד עם אביו, מבלי לצאת זמן רב מפתח הבית. עם השחרור השלים את לימודיו, עמד בהצלחה בבחינות הבגרות, ואף סיים שנת לימודים ראשונה בבית־הספר לרפואה באוניברסיטת קרקוב. מבית מתבולל מצא את דרכו אל קן "השומר־הצעיר", עזב את הלימודים ויצא להכשרה בבילצה. היה בין הבודדים, אשר ידעו עברית על בוריה (את העברית קנה מפיו אביו בגירסא־דינקותא ומפיו כמרים יודעי עברית ממרצי האוניברסיטה), וכך נתגלגל להיות מורה לעברית בבילצה. גם את מלאכת ההוראה עשה אילן בכובד־ראש — כדרכו.

בשנת 1949 עלה עם קבוצת "במבחן" לארץ. נכנס להכשרה בקבוץ "עמיר". שם כבש לעצמו את העבודה בענפי הגן והזבל האורגני, וכדרכו, תפס ביסודיות את הצד התיאורטי, וידע לעמוד בקלות מפתיעה בכל מאמץ פיסי אשר נדרש ממנו.

בעמיר פגש לראשונה את הערבים. ומאז, החל ללמוד את שפתם ומנהגיהם, ונלחם את מלחמתם לשיווי זכויות. בגרעין היה חבר מרכזי, וריכז עניני פנים וחוץ כאחד.

אילן הצטרף עם הגרעין לקיבוץ רבדים. עם ההכשרה כולה התגייס גם הוא לצה"ל. "השפשוף" בבסיס האמונים, עבר עליו בקלות — מישרו הגופני, רוחו האיתנה וחוש ההומור, עמדו לו בכל מקום.

עבד שנה בענף הפלחה, והוצא לתפקיד גזבר. אך בכל מקום, ובכל תפקיד, התמיד בלימודיו. עם תום תקופת כהונתו, יצא ברשות הקבוץ לירושלים, להשתלם במדעי החקלאות. דיג בקלות על סמסטר שלם, ועמד בהצטיינות בכל הבחינות. קיים את עצמו בכוחותיו שלו, כי לא רצה להיות נתמך על-ידי הקיבוץ.

עם כל זה לא הרפה מפעילותו הפוליטית כחבר ועידת הסדרות הסטודנטים וכפעיל בין הסטודנטים הערביים. נוסף לכל לא הרפה ידיו מן הספורט, עסק באגרוף ואטלטיקה קלה.

גם באימונים הצטיין מבין כולם בכוח הסבל, ברוחו הטובה, בנאמנות ללא סייג לתפקידיו ובהקרבה עצמית — עד אשר הכריעו כדור האויב. יהי זכרו ברוך.

על עמית שנקטף בלא עת

אין מחשבה זו חודרת לתוכי — שאילן, חברי, איננו. קשה לי לתאר שבעוד ימים מספר תחל שנת הלימודים באוניברסיטה, ואילן לא יבוא יותר בין קהל תלמידיה. מה אומר — יש פשוט מספר דברים שהשכל אמנם תופשם, אך אין אנו מסוגלים להרגיש אותם — ומקרה טראגי זה שייך אליהם. את אילן הכרתי ב-1949, כאשר הגיע ארצה, כחבר הכשרת "השומר הצעיר". הוא בא אלינו מפולין. היה זה ערב סגרירי וזועף. ישבתי בבית ידי, כאשר לפתע נכנס בחור בעל קומה בינונית ומוצקה. זוג עינים תקיפות וחייכניות ניבטו אלי מבעד למשקפים, אשר מונחות היו כאילו במרושל על פניו. הרגשת מיד, שלפניך עומדת אישיות, מכונסת אמנם בתוך עצמה, אך בעלת תוקף מוסרי רב. שוחחנו. הוא סיפר במקצת על ארץ מוצאו — בהתאפקות וענוה. השתדל בכל דבר להמעיט את דמותו בקשר לדברים שסיפר. בעיקר השתדל לקלוט מאתנו; כל פגישה עם יליד הארץ — "צבר" — היתה עדיין חוויה. הוא ממש בלע כל מילה, ואת כל דמותו בעיניו התאבות והצמאות לדעת. בכל ישותו ניסה לספוג לתוכו אורה דארץ ישראל...

הצטרף עם חבריו למשק "עמיר", להכשרה. אחר עלה ל"רבדים" להגשים הלכה למעשה את האידאולוגיות שבהן דגל. כבר אז ידעתי שבא אלינו

מיספסל הלימודים, מבית-הספר לרפואה אשר בפולין. ידעתי שביתו בחו"ל בית מתבולל היה, רחוק מן הציונות וערכיה. אך אילן, אשר תמיד ידע להעמיק ולחדור לפני ולפנים, אשר הדעות שלו על החברה והסוציאליזם היו כה מבוססות, ידע להעריך את חשיבות קיומה של מדינת ישראל בארץ-ישראל, כפתרון בלעדי של הבעיה היהודית — ולא קיבל כרבים אחרים, את התאוריה, שנפגש בה סביבו מדי יום, האומרת שהסוציאליזם העולמי יפתור בעיותיו כיהודי. הוא הכיר בצורך להקים את ביתו החדש בארץ מכורת עמו היהודי.

היהדות היתה רחוקה מליבו, ולפי דבריו — גם הדת לא שחקה כל תפקיד בחייו. הוא האמין באדם ובטבע. אמונתו באדם היתה כה גדולה, עד כי כל מאורעות מלחמת העולם, שבהם למד להכיר את חית-הטרף שבאדם, כפי שהתגלמה בדמותו של הנוגש הנאצי, כל אלה לא ערערו בו את האמונה הטהורה בגזע האנושי. אולם הוא למד לבחון את השובב אותו. כשהיית נמצא במחיצתו היתה לך תמיד ההרגשה, שיש עליך עין בוחנת, אך ביקורתה היתה תמיד ידידותית, כנה וחברתית.

יותר מקרוב למדתי להכירו בתקופת לימודינו יחדיו, באוניברסיטה. הייתי טירון בלימודים. אילן הפליא אותי בשלותו ובדרך הברורה שהציב לעצמו בשטח זה. למדתי להעריך את דרך מחשבתו הברורה והצלולה, ואת רוחב היריעה, שעליה התפרשו ידיעותיו הרבות. לעתים היינו נתקלים בקושיה כל שהיא, ומיד היה אילן מופיע כשבידיו ספרים מספרים שונים, באנגלית צרפתית, גרמנית, רוסית (שליטתו בשפות היתה בלתי מצויה). נהפכו דפים, נחקרו פרקים ולבסוף (ואוי למי שהיה מפריע במשך פרק זמן זה) היה אילן פותר את השאלה, בפשטות, בשפה מובנת ומשכנעת.

לעתים היו דרכינו שונות. לא תמיד יחסנו אותה חשיבות לאותם הדברים, אולם, הוא ידע להביא את הדברים לידי-כך, שהכל היה מוצא את מקומו בשלום. זוכרני כיצד היינו יושבים לעתים שעות על איזו פסקא בדו"ח למעבדה בפיסילוגיה של הצמח, ומתוכחים ממש על קוצו של יוד בהגדרת השובה לשאלה מסוימת. אילן מעולם לא היה מוכן לקבל את המקובל, לא השלים עם דברים שהוגשו מן המוכן, תמיד ניסה לבנות הכל במו ידיו, להיות משוכנע — ואז לקבל.

גם בשטח הפוליטי היו בינינו ניגודים עקרוניים, אולם ידעתי, שאתו אפשר לנהל ויכוח, ותמיד מצאתי בו אוזן קשבת. כשלא הסכים לדעותיך, ניסה בשלוח, בשקט ובהתאפקות לתת לך תשובה שקולה. אם כי לא תמיד היתה משכנעת, הנה לעולם לא עמדה תשובה כזו כחיץ. רבות שוחחנו על בעיות הקיבוץ, ושוב כמו בכל שטח, ללא פחד ובהכרה מלאה, ידע לבקר גם חיים אלה; אולם, מאחר שהיה זה אורח חייו, קיבל

עליו כל חובות הקיבוץ, באהבה וללא סייג. לא פעם, יצא תוך תקופת הלימודים והבחינות לעזרת משקו—ביתו, גם זאת עלינו לזכור, כי לא היה לו שני בנכונות וברצון לעזור לזולת, כקרוב וכרחוק. תמיד נענה לקריאה של חבר זר, של כל הנזקק לעזרה.

לאימונים יצא בשמחה. התכונן בשלב מאוחר יותר לצאת לקורס קצינים כדי למלא את התפקידים שיידרשו ממנו בצה"ל. עברו היה השרות הצבאי חלק מחובותיו למדינה ולכן קיבל את הדבר בקלות מפתיעה. בקיץ זה צריך היה לצאת בשליחות מפלגתו, אולם סרב לבקש דחית שרות — ויצא לאימונים. כאן נתפלגו דרכינו. הוא — הניך, ואני — מפקד. יחס הדת זה שנוצר, היה יכול באופן טבעי להיות לא נוח. אבל לא כן ביחס לאילן, הוא ידע לקבל פיקוד ללא-חמת. זוכרני, פעם הזדמן לי לבקר תרגיל שנוהל על ידו. לדברי האזין בדיוק באותה משמעת ורצינות כפי שידע לדרוש את מאחרים, בהזדמנויות אחרות.

אף שהיה ממושמע למופת, לא יכול היה לסגל לעצמו דמות צבאית וקשוחה. אך בביצוע פקודות היה ראשון בין חבריו, ובכך היה למופת לכולנו עד הרגע האחרון. באחת השבתות, כשבועיים לפני התקרית, נשארתי מפקד תורן בבסיס. יצאנו, הוא ואני, לסיוור בקומנדקר. למעשה, רצינו להגדיר באותו יום את פרחי הסביבה, אך תכנית זו לא יצאה משום מה אל הפועל. לקחתי אותו כליווי לסיוור זה במתכוון, למען נוכל, תוך כדי סיוור, לנהל שיחת רעים כמימים ימימה. על מה לא שוחחנו. על שיבה ללימודים, על תכניותיו הפרטיות לעתיד לבוא. על בעיות אישיות, בהן התלבט באותו פרק זמן. הוא סיפר על תכניותיו במדע, והרגשתי שלמרות המסגרת הצבאית שבה היה נתון, הרי חיי הנפש שלו המשיכו בדרכם הבוטחת לקראת העתיד. גם אני מצאתי אז אוזן קשבת לכמה מהבעיות שהעליתי בפניו. חזרנו למחנה מסיוורנו-טיולנו זה בהרגשה טובה; אני — לפיקוד והוא לאימוני.

גם על חבריו באימונים התחבב. אודה, שחששתי קצת, איך יסתגל לסביבתו החדשה? פחדתי שהמסגרת הצבאית לא תהלום אותו, אולם לקראת היה פחדו, כולם למדו לחבבו. הוא ידע לעודד כל אחד מהחניכים — חבריו — ברגעים הקשים הרבים. אל כל אחד חיך, ומיד עלה או תחיוך גם בפני חברו. החניכים, התפלאו לראותו מפכה חיים סוערים, למרות גילו הצעיר והעריצו ממש את כושרו הגופני הבלתי מצוי, את כולם תפליא בלימוד השפה הערבית, בעתות הפנאי, כשכולם היו רבוצים על משכביהם, חסרי אונים מן האימונים המפרכים. גם בצבא נשאר אילן איש הרוח. האבדה גדולה, לנו אבד חבר ללימודים ולחיים; ולמדע — אבד אחד מתלמידיו אשר הבטיח כה רבות — ונאלם לפתע דום.

קטעים ממכתביו

6.9.55

לאדם שלום רב!

לפני כשבוע, שלחתי לך מכתב על-ידי אלינוער. כלומר — ביקשתיה שהיא תכניסו לתבת-הדואר. לפי שתיקתך משער אני, שאחותך שכחה לעשות כן. חוזר אני, אם-כן, על עיקר מכתבי — והוא, הזמנתי אותך לערוך יחד טיול לבילוי חופשתי השנתית. את הזמן והמקום קבע אתה, ואני אשתדל לטפל בעניין בסידור-העבודה. אני שקוד על הזואולוגיה הארורה ומרגיש צורך של ממש להתאורר קמעה. אין לי זמן לקרוא דבר חוץ מזה. ורק מפקידה לפקידה טועם אני דף או שניים מתוך "בין-הבריות" של גורקי, בתרגום לאה גולדברג. אני מאוד מרוצה, שקורא אני את הספר הזה רק עתה, כי שייך הוא לסוג הספרים שיסודם חכמת חיים עמוקה וככל שיותר מבוגר הקורא, הרי זה משובח. כן מתפעל אני מלשונה של לאה גולדברג שהשכילה לכתוב רוסית בעברית, מבלי לפגוע בצחותה — ממש עברה בין השפות. עבודתי בפלחה — שופעת יציבות, חד-גוניות ושעמום עד לעצבנות. אני מרכז את ועדת המינויים (במשק) בלי קשיים מיוחדים, היות ואת רוב התפקידים החשובים אין צורך לבחור השנה. החברים ממשיכים ב"אני לא מתאים" — — — — — מחכה אני בקוצר רוח לחיים הירושלמיים שעם היותם בהרבה יותר נאומצים, מעצבנים ומוציאים כוחות, הריהם לאין-ערוך יותר מענינים, ביחוד שבסמסטר הראשון רצוני לשים את רוב הדגש על "לעשות קצת חיים" — לפי שעם הלימודים אוכל להסתדר בקלות יחסית...

18.8.56

ללוצי ולאירי שלום רב!

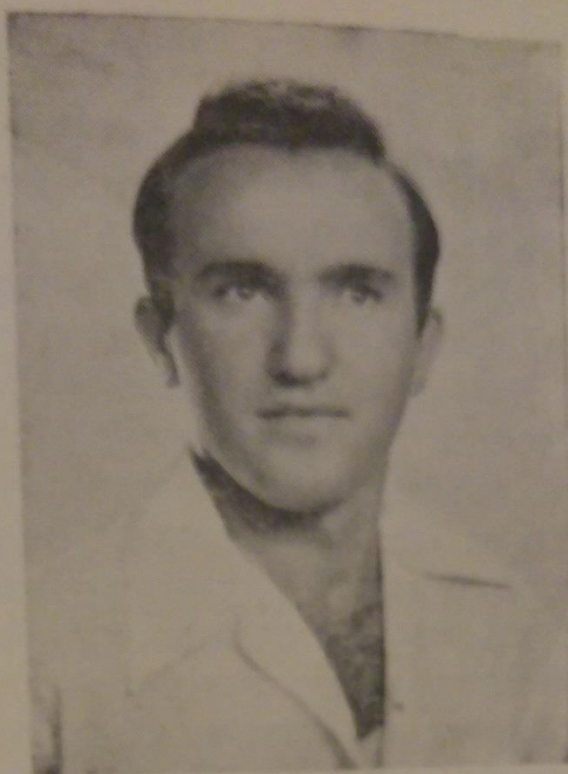
אחרי השבוע הראשון פה (באימונים), עלי לסכם: אני נהנה מאוד מכל העסק, ומרגיש פה ממש כמו בבית-הבראה. שמח מאוד כאן, עוסקים הרבה בספורט, ובכלל האוירה נעימה מאוד — — — היום, שבת, לפני הצהריים שחקתי כדורגל, ועכשיו אני עוסק בערבית, ואחר-כך, אצא עם רפי להגדיר את צמחי הסביבה. ייתכן, שבשבוע הבא אבקר אצלכם, אם הזמן שיעמוד לרשותי יספיק לי.

30.8.56

לנתן שלום רב!

את מכתבך מ-14.8 קיבלתי רק שלשום, כי אני כעת בצבא, ועד ששלחו לי את המכתב עבר זמן מה. אהיה בצבא עד לסוף אוקטובר, אני מרגיש טוב מאד — — — האוירה שמחה — כל החברה סטודנטים — — — הדבר היחידי שאינני מתלהב ממנו הם המסדרים היות ועדיין לא הצלחתי להציג למפקדי רובה מצוחצח כהלכה, אבל הם כבר התרגלו לכך...

בנימין (בני)
המאירי הי"ד

בנימין נולד בישראל ב-20.12.1935. אותה שנה עלו הוריו ארצה מצ'כיה
את חינוכו היסודי קיבל בביה"ס "תחכמוני" בירושלים, ולאחר שנים
בהצטיינות את חוק לימודיו, עבר ללמוד בביה"ס התיכון בבית הכרם. עם
למד בסטיפנדיה שהוענקה לו לאחר שעמד בהצלחה בולטת במזינת-השרה
מילדותו הניך התנועה המאוחדת. בה השקיע מיטב פעילותו הציבורית
באותה העת. לאחר שנים הסך למדריך בתנועה, ולפי שמצא בתפקיד זה
סיפוק רב — התמסר לו מאוד.

לימודיו בביה"ס התיכון ופעילותו התנועתית עלו בקנה אחד עם
חזירתו להרחבת הדעת עליידי קריאת מרובת ועיון מעסיק — הן כנאמני
עיוניות-ציבוריות, והן בשאלות ספרות ותרבות העם.

עם סיום הלימודים בביה"ס התיכון, ולאחר שעמד בהצלחה מרובה
בבחינות הבגרות, התגייס לצה"ל בו שרת כסויר ביחידה קרבית, ובה
יהערכת מפקדיו בשל היעילות וההתמסרות שגילה במלוי תפקידיו.
הצבא אפשר לו להשתחרר על-מנת שוכל להתחיל את לימודיו באוני-
ברסיטה.

לאחר שעבר בהצלחה את בחינות הכניסה, הוענקה לו סטיפנדיה.
בנימין סיים שנת לימודים אחרת במקצועות סוציולוגיה והיסטוריה
ובאותו זמן גם עבד בשטחים שונים, עיקר עיסוקו — פרט ללימודיו —

היה בכתיבת מאמרים בהם הביא לכלל ביטוי את השקפותיו בשאלות העולם.
העם והארץ.

עם גמר שנת לימודיו נקרא לשרות וכאן פגעו בו כדורי המרצחים
הירדניים. בנפלו לא מלאו לו עדיין 21 שנה.
יהי זכרו ברוך.

תַּפְּלָה עַל הַהוֹרִים

אותו יום הם קמים בדרךם ועושים קלאקתם בשתיקה.
זמר — דופק מי על דקתם. ופאי סחריוס קל דפיקה.
קבר עולים הם להר שיש רב וסוקנים את ילדם בקברות
— קיום זה מתחילה זקנתם. שבר גוף ולבנה השערות...
גם אם נחת ושחוק יפקדו את ספם — לעולם לעולם
לא תהי השמחה שלמה בקבר יריעות אהלם.
ותמיד תציץ נפש מעבר דתפס סחלום, סתמונה,
התבקש קבוצים דמות. תתנפס ותבקש תקינה...
הנה הם אוספים סכתביו וסוחרים תכילות תכילות
— לו תהי נא עינף פסוקה על ניפם ולא נים בלילות.
ותשנה. רבנו של עולם. שלא תחלש דעתם
עת גלקפת שנה ראשונה ואור גר-תנשקה דביתם...
תזקם דניקים של כפור, בצנת סונגירי וקסות,
דקשל דמי בתלל בית-הדנקסת, ורמת יפסק בנפי סות...
הנה הם חוזרים מתפלה, סת"ישים ואינם ויצקים,
אלהים, תמך דאפא ואפא שבים לקתים תריקים...

יצחק שלו
סמוך, מני טורי עיר
דממת בנישין סמורי

קוים לדמותו

בנימין המאירי כרע תחתיו מכדורי מרצחים ירדניים! כלום יאמן הדבר? צעיר מלא חיים וגדוש תכניות, שכל הוויתו ודרך-חיו ניבטים לעתיד, איננו. האין זה חלום תעתועים? האמנם מציאות היא זו? בנימין גדל בבית-פועלים שפרנסתם היתה דחוקה. עובדה שהטביעה בו חותם ניכר מאוד.

משחר ילדותו התבלטה בו תכונה מרכזית וחשובה — יושר וכנות בלתי מצויים. מסור להוריו, למוריו, לחבריו ולרעיון שנשא בלבבו. מילדותו סלד מהדברים חסרי השלמות, נעדרי האמת וחסרי המשמעות.

הנה כי כן התמסר לכל דבר בו עסק. בראשונה — ללימודים. עד מהרה התגלה כאחד המוכשרים והחרוצים בכיתתו, דבר שבא לכלל ביטוי בולט בתעודות מכל שנות לימודיו. שנים מעטות לאחר מכן, עת הצטרף ל"תנועה המאוחדת", מצאה בו התנועה את אחד מחבריה המסורים ביותר. ועל אף העובדה שהשקיע בתנועה זו את מיטב מרצו וכוחות הנעורים שבו — לא פגע הדבר בלימודיו.

כבר אז נתגלה בנימין בגישתו המיוחדת. חותר לחדש ולהידוש, מודד בקיים, לוחם בכל כוחו בשיגרה, יוצא חוצץ נגד מה שהוא כינה כ"עצלות המחשבה ושיגרת המעשה", אינו משלים עם "השקרים המוסכמים" בחברה ונלחם נגדם. ועם זה ניצב במלא אונים על אדמת הארץ הזאת ותרבות-העם. מקוריותו ותפיסתו המיוחדת יונקים ממורשת העבר. רגיש למתרחש בארץ ובעולם. כואב את כאבם של החלשים והמדוכאים ונחלץ להגנתם (לעולם לא אשכח כיצד נחלץ להגנת העיורים, שעה שנדמה היה שנעשה להם עול" משווע — והוא בן 17 בלבד).

בגיל צעיר מאד החל בכתיבה. בשירתו נתן ביטוי למתרחש בליבו. לפיכך עיקר שירתו לירית היא, מביעה את רגשותיו הכמוסים, מעוררת את הספיקות המטרידים את שלותו, קוראת תגר נגד העול המפעפע בעולמנו. ברם, השירה אינה אלא ענף אחד בעץ רב הענפים.

בנימין הרבה בכתיבת רשימות ומאמרים בהם נתן ביטוי לתפיסת עולמו. בדרכו המקורית ביטא את השקפת עולמו בשאלות שונות שניסרו בחלל עולמנו, ואכן, כל המעיין בעשרות מאמריו תמה לרב-גוניותו ולשלל הבעיות שהעסיקוהו.

לכאורה, היה ניגוד בין בנימין כותב השירים הליריים לבין בנימין כותב הרשימות המצטיינות באומץ-לב, בראיה בהירה וברורה, בתקיפות של אדם היודע לקראת מה הוא חותר ואת אשר הוא תובע מעצמו ומאחריו. ברם, ניגוד זה אינו קיים אלא בעיני המתבונן השטחי. שכן, שתי התכונות הללו השלימו זו את זו וחפפו אחת את רעותה.

בנימין החלבט לא פעם, שעה שניצב על פרשת דרכים, לבטיו נבצו מתכונתו היסודית — יושר וכנות, כל ימיו שאף להיות שלם עם עצמו ועם מעשיו, מכאן יסודי לבטיו, דומה, כי מיטב שנותיו שיקע בחיפושים אחרי האמיתי, הטוב והיפה.

כשהתגייס לצה"ל ושירת כסויר ביחידה קרבית, ידענו שבנימין עובר את אחת התקופות הקשות בחייו, חיי קסרקטין הם ההיפך המוחלט מחלומותיו, מאויו ותקותיו, וכאן התגלה בנימין במלוא גדולתו, בנימין הפך לסויר מצטיין בהכרתו המלאה שחיי הצבא הם הכרח בלייגונה לעמנו, התמסר לתפקידו במלוא הלהט שבו — וזכה להערכת מפקדיו, שהכירו בתכונתו זאת והטילו עליו משימות בלתי־רגילות, שום כוח לא היה חזק דיו כדי להוציאו מתפקיד זה ולהעביר אותו לזירה האחורית; בנימין נהג להיות בקו־הראשון בכל מקום בו היה, סלד מ"הג'ובניקים" כפי שנהגו לקרוא לאלה שנרתעו מהקושי, שהוא מנת חלקם של אלה המשרתים ביחידות קרביות.

בצבא — כמו בכל מקום אחר — אהוב על חבריו, מסור לידידיו, גם בשעה שנתקל בחיילים חסרי־השכלה, לעולם לא נתן להם לחוש בעליונות כלשהי מצדו, נ"ע טוב היה לכולם.

בנימין הכין עצמו לחיים האזרחיים, שקע מחדש בעולמו שלו — עולם המדע והספר, עודנו לובש מדים וכבר מצא עצמו מתכונן במרץ לבחינות הכניסה לאוניברסיטה העברית, את הבחינות עבר בהצלחה מרובה ונתקבל ללמוד בסטיפנדיה.

שנת לימודים אחת בלבד הספיק לסיים באוניברסיטה העברית, בה למד סוציולוגיה והיסטוריה, שנה זו היתה אחת השנים הפוריות והקשות בימיו הקצרים, בד בבד עם לימודיו עסק בעבודות שונות לצורך קיומו, הבולטות בעבודותיו היו הכנת המשק הנטוש "נוה־אילן" לסניף נוסף של הכפר הירוק, והכנת "חגיגות העצמאות" בבירת־ישראל, ירושלים.

בשנה זו פגש בנימין ב"נערת־חלומותיו" ושקע במרץ האופייני לו בהכנות של ממש להקמת משפחה, בהתאם לתכניתו התכון לבא בברית־הנישואים עם תום תקופת שרותו בצה"ל, בשל תכניות אלו ניסו בני משפחתו להניע אותו לדחות את שרותו לתקפה אחרת, ברם, בנימין סירב להשאר חייב, ויצא לשרותו לאחר תקופה מאומצת מאוד של ערב־בחינות.

בנימין לא זכה להגשים את תכניותיו, אויב צמא־דם הוריד אלי קבר צעיר גדו־שרעיונות ועמו תוכניות לאין ספור, רק במותך, בנימין, מבין אני אל־נכון את משמעות המושג "ושירת חייו באמצע נפסקה".

אברהם המאירי

עוֹלָמוֹת אַחֲרַיִם

לְמַה זֶה כּוֹרְעִים תַּחְתֶּם
כָּל הָעוֹלָמוֹת אֲשֶׁר בְּרָאוּ
כְּכַרְוֹעַ בְּתִי הָעֹנִי בְּסוּפָהוּ
הִכָּה דְלִים נְהִי שִׁתְּפוּרָר סְלַעְנוּ
מִקְצָף הַגְּלִים?

לְמַה זֶה תְּמִיד גּוֹנְעִים הַחֲלוּמוֹת,
כָּל הַחֲלוּמוֹת, גּוֹנְעִים וְנִקְבְּרִים?
הַכֵּךְ נִגְזָר שָׁגַל אֲשֶׁר לִבְנֵי הוֹרְתוֹ
אֶחָת דִּינֹו לְמוֹת בִּידֵי הַשֶּׁמֶשׁ?

לְמַה זֶה תְּמִיד נִשְׁכַּחַת מְנַגֵּינָה אֶחָת
אוֹתָהּ נִשְׁשֵׁנוּ הַגָּזֵן עִם עָרְבִי,
וְאַלְף נְגוּנִים, מְכַל בְּתִי-הַזֶּהֱרִי, יִגְיָחוּ מִן הָאֶסֶל ...

הִיָּה לָנוּ עוֹלָם קָטָן, חֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת
הִיָּה לָנוּ סוּסִים וְחִלְי־עוֹסְקֵת, כְּאֲשֶׁר חִסְפָּנוּ
הִיָּה לָנוּ הַרְבֵּה רַעִים, כִּי יִלְדֵי הַקֶּרֶת.

בְּחֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת וְרַחַה תְּמִיד הַשֶּׁמֶשׁ מִצְחַקֶּת
בְּחֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת גַּם הָאֶפְלָה חִיָּקָה מֵאֵר.
עַד מָה אֶתְבְּנֶה אֶת הָעוֹלָם בְּחֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת.

מִצְדָּה אֶחָת נִשְׁלַח בְּחֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת
כָּל הַסּוּסִים וְהַחֲזִלִים נִשְׁצוּ לְרִסְיִסִים
הִיָּה שֵׁם גַּם אֶבְרִי-גּוֹסֶם שֶׁל כָּל יְקֵדֵי-הַעִיר.

כִּי לֹא הִיָּה לָנוּ יוֹתֵר עוֹלָם בְּחֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת!

נִדְלָנוּ בְּמִקְוֵה אֶחָד אֶרֶץ שֶׁל הָעוֹלָם
תְּמִיד כְּשֵׁי עָבִים אֶת הַכֹּלֶת הַשָּׁמַיִם
יִבְנִיִם אֶסְרִים לְבָשׁוּ הָאֲנָשִׁים.

סְלַעְנוּ אִי הַרְבֵּה בְּלִיל וְגַם בַּיּוֹם
עַל הַשֶּׁמֶשׁ וְהַשָּׁמַיִם שְׁאֲנִיִם כְּחַיִּים
לְחַיֵּי אוֹתָם שְׁעוֹלָמֵנוּ, בְּחֲדָר הַמְּדַרְגּוֹת

הִיָּה לָנוּ חֵלֹם אֶחָד גָּדוֹל, אוֹתוֹ מָאֵד אֶהְכֵּנוּ,
יוֹם אָבִיב. כִּפֶּר הָעִיר הוֹמָה רַבּוֹא אָדָם,
דְּגָלִים אָדָמִים, וְאִישׁ לֹא לְבֶשׁ עוֹד בְּגָד אֶפֶר.

רַבִּים מִן הָרַעִים, שְׁאַהֲבוּ אֶת הַחֵלֹם כְּמוֹנִי
אוֹמְרִים כִּי הַחֵלֹם יֵצֵא לְרַחֲבוֹבוֹ,
אֲנִי רְאִיתִיו רְכוֹב עַל סוּס, דְּגָל שְׁחוֹר בְּיָדוֹ
וְרַבּוֹא הָאֲנָשִׁים אֲזַיִם עִמוֹ אֶל הַחֲזִית.

מֵאֵז לֹא חָלַמְנוּ יוֹתֵר חֵלֹמוֹת עַל דְּגָלִים וְאֲנָשִׁים.

כָּל אִישׁ לְאַהֲלוֹ הֵלֶךְ יַחַף וּמִיָּנַע
רַעִים רַבִּים רָעִבוּ לְלֶחֶם, גָּדְלוּ בְלוּרִית
וְהָיוּ גָאִים כָּאֵד וְעֲצוּבִים תָּמִיד.

בְּשַׁעוֹת הָעֶרְב הַיּוֹרֵד דָּמָם סָעַר מָאֵד
הֵם נִגְנְנוּ אֶת מִנְגִּינַת־נַפְשָׁם הַגְּאִיוֹנָה
הֵם נִעְצְזוּ מִבֶּט דוֹקֵר בְּנִצְחַח הָעוֹלָם.

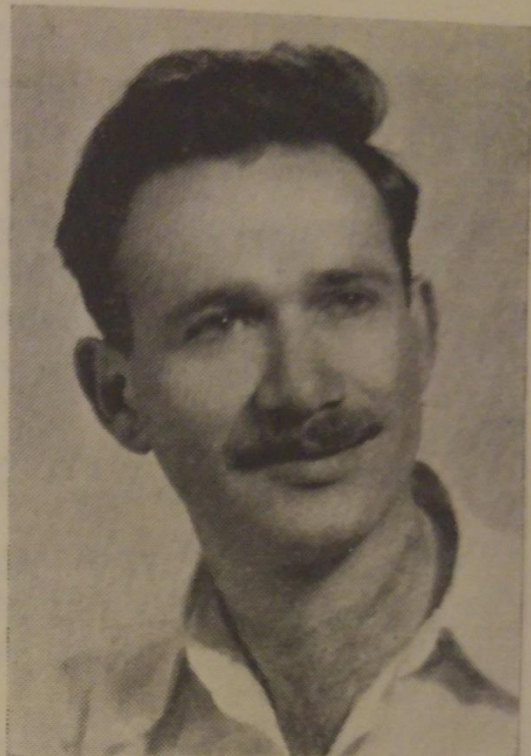
וּבְעוֹלָם, חָזְרוּ רַבּוֹא הַחֲזִלִים מִן הַחֲזִית
כִּה נִהְרָגוּ יוֹם-יוֹם כָּלָם
וּבְעוֹלָם, בִּקְשׁוּ רַבּוֹא שָׁבִים מִן הַחֲזִית
אֶת יוֹם הָעֶבֹדָה וְלִיל הַשַּׁעֲשָׁעִים.

וּבְעוֹלָם, יֵשׁ אֶלֶף בְּתִי-זֹהַר מִנְגְּנִים
בְּצִלִיל מַתְקַת פֹּה נִקְשָׁה וְכֹה צוֹנֵן
וּבְעוֹלָם רַק מִנְגִּינָה אַחַת הֵיטָה לִי
וְאֶלֶף נְגוּנִים גָּרְפוּ אוֹתָהּ עִמָּם.

מֵאֵז יֵשׁ דְּמָטָה גְּדוֹלָה בְּשַׁעוֹת הָעֶרְב הַיּוֹרֵד

בְּנִי מִן הַמַּאִירִי

נתפרסם ב"מוקד" ערב חנוכה תשס"ו.

שמואל זקס הי"ד

נולד בירושלים בשנת 1930, והוא דור שביעי בארץ. ראשוני משפחתו היו ממיסדי ירושלים החדשה, ביניהם רבי הלל ריבלין, רבה הראשון של העדה האשכנזית.

למד בילדותו ב"תלמוד תורה". הצטיין בלימודיו, אף זכה בפרסים. במלאת לו שנים עשרה שנים עבר לישיבת "עץ-חיים", בבני-ברק. בן ארבע-עשרה וחצי, הצטרף לקיבוץ הדתי שדה-אליהו. בהיותו בן שש-עשרה בלבד זיף את מסמכיו והצטרף להגנה.

עם פרוץ מלחמת השחרור חזר שמואל לירושלים הנצורה. כחבר ה"הגנה" לקח חלק בקרבות רבים, ביניהם קרב שיד-ג'ראח, קרבות נוטר-דאם, הר-ציון, מיס-קרי, קטמון ועוד. הצטיין בפינוי פצועים מקו החזית, תחת ההפגזות הכבדות של הלגיון.

את משפחתו והוריו לא שכח גם בעת קרב, והיה חוסך מזון מפיו ע"מ להביאו לבית הוריו. את הסיגריות, שהיו חביבות עליו ביותר, חסך מעצמו ומסרן לאביו.

לאחר מלחמת-השחרור המשיך לשרת בצה"ל כסמל קשר. שם השתלם בכוחות עצמו, ועמד בבחינות הבגרות. התקבל כתלמיד באוניברסיטה העברית בירושלים. למד גיאולוגיה ומינרולוגיה. היה תלמיד מצטיין וזכה בפרסי לימוד במוסד הזה.

הוא פרנס עצמו — עבד והרויח לחמו, וסרב להיות נתמך על-ידי הוריו. חרף צאתו לתרבות חילונית ועיסוקו בלימודי חול, לא בא בריב עם הוריו

ומשפחתו. הוא ידע להעריכם ולכבדם, ולפי שהיה נוח לבריות, מעולם לא החליף מילים חריפות עם הוריו, על אף ניגודי הדעות והדרכים. ביקוריו בבית-ההורים, בעת היותו סטודנט, היו יקרים לו ולהם. השתתף באימונים יחד עם כולם, על אף היותו מבוגר, בעל דרגא וותק, ידע לעמוד נכון במקומו — שוקט ושלם. תהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

קוים לדמותו

לראשונה נפגשנו בירושלים. היה זה בסיוור גיאולוגי. שמואל לא היה שייך אלינו, החקלאים, אך הוא לא החמיץ אף הזדמנות ללמוד, גם כשלא היה זה במסגרת חוק לימודיו הוא.

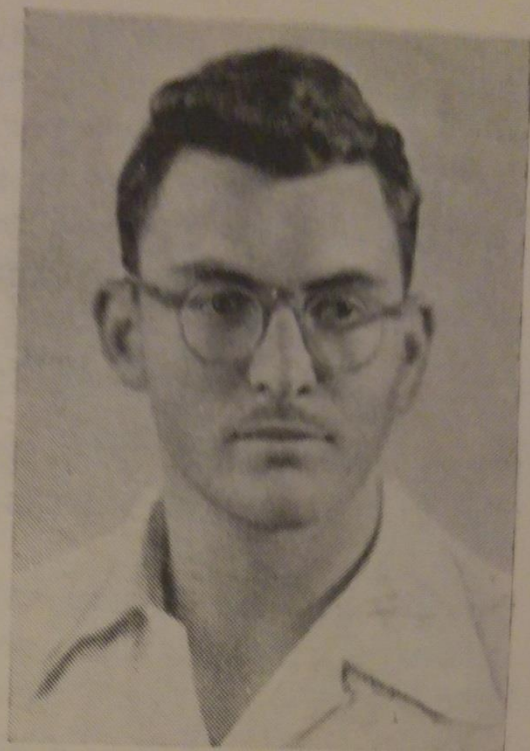
כבר אז התבלט שמואל בשאלותיו הענייניות. חבריו ומוריו נבאו לו עתיד מזהיר כגיאולוג. כדי להקל עליו מבחינה כלכלית, הוענקו לו פרסי-לימוד. עם שעברנו לרחובות, לא התראינו יותר. והנה נפגשנו שוב. הפעם, באוירה שונה לחלוטין — אווירה צבאית.

דרושה היתה מידה מרובה של נכונות וסבלנות כדי להסתגל לחיי צבא, אחר תקופה ארוכה של חיי אזרח. שמואל עמד בכך למרות העובדה שבמלחמת השחרור ולאחריה (בצבא הקבע), שרת כסמל קשר. כאן היה צריך לקבל הוראות ופקודות ממדריכים צעירים ממנו בהרבה — ושמואל ידע לשמש דוגמא בכך לכולנו.

שמואל היה בחור מתקדם בהשקפותיו. אך מוצאו המשפחתי וחינוכו הטביעו את חותמם על אופיו. הוא היה בחור שקט, אף פעם לא שמענוהו מרים את קולו, ואפילו במצבים בהם אחרים מאתנו היו מאבדים את השליטה העצמית. טבעי היה לשמוע אותו אומר: „אצלי השבת אינה שבת אם איני מאזין לרדיו וקורא את המאמרים הפנימיים של „למרחבי“. אצלו השבת היתה בעלת משמעות. הוא עבר אמנם מאורח חיים דתי לחילוני, אולם יצר לעצמו מסגרת תרבותית אשר סימלה לו את השבת, אליה נשארה לו למרות הכל זיקה מסורתית-פנימית.

אמר ועשה. בנסיעתו הראשונה לחופשה הביא רדיו-גביש עם אוניות. מאז ראינוהו צמוד למקלט. כל שעת פנאי נוצלה לשמיעת רדיו, ואפילו את נשקו ניקה לצלילי מוסיקה. בכל ישותו מורגש היה הרקע התרבותי בו גדל וצמח. אפילו בצבא המשיך בדרך זו, מבלי שהיתה איוז התנגשות בין אשיותו האזרחית וחובותיו הצבאיים. לעתים, קשה היה לו באימונים, כמו על כל אחד עברו גם עליו רגעי משבר, אך בהחלטה נחושה ידע לעמוד בכל המכשולים שעמדו לפניו, עד שנקלע לקרב — שממנו לא חזר.

שאויליק

משה לרמן
הי"ד

נולד בשנת תרצ"ז, בתל-אביב. בילדותו הצטיין בלימודיו בביה"ס הדתי "מוריה". כוחו היה רב בגמרא ובלמודים חיצוניים. מבית הספר העממי עבר לגימנסיה העירונית הדתית. גם שם היה בין התלמידים המצטיינים, ושוב — בעיקר בלימוד הגמרא שבו הראה תפיסה מהירה, יחד עם חריפות ואבחנה. בעלותו למחלקה השביעית בחר במגמה הריאליסטית, אך לא הניח ידו מלימודי הקודש.

משה נטל חלק פעיל בחיי החברה ואף הצטרף לארגון "בני-עקיבא". אחרי עמדו בבחינות הבגרות החל בלימוד משפטים, באוניברסיטת העברית בירושלים. אף כאן היה תלמיד מצטיין וזכה בפרסי-לימוד. היה חביב על כולם, ונתחבב מאוד גם על חבריו לאימונים אליהם התנדב למרות היותו בעל כושר גופני מוגבל. יהי זכרו ברוך.

פרידה

התזכור, משה, את השיחות האחרונות שהיו בינינו? ביקשתיך לעשות את העבודה היום יומית מן הקל אל הכבד, שלב שלב, ולא בבת אחת להרקיץ שחקים, באשר אין זה בתכונות האדם לדלג ולקפץ, אולם אתה אמרת: — הנה אני אוצר בקרבי כל כך הרבה און ומרץ, שבכוחם לחבוק ורועות תבל, ואיני רוצה לפרוט אותם לפרוטות. אני רוצה מעשה אחד כביר, שאוכל להפעיל בו את כל אוני ומרצי.

אני טענתי כלפיך כי העצלות מדברת מתוך גרוגך, באשר הנך יודע שאין מעשה כביר לפניך ורצונך רק להשתמט מהעבודות היום-יומיות. והנה, משה, בלב קרוע ומורתח באתי להודיעך כי ניצחתני, ובאמת ביקשת את הכביר והנשגב. גם אהבתך לעם לא מסרת טיפין טיפין, אלא, כדרכך, בבת אחת — את כל כולך.

אכזר המעמד שבו יד טמאה גדעה נטע אשר ה' שתלו. להפנות את המבט הזועם אל היד הטמאה? הבה ונראה מה שפת השמים במקרים כאלה. חז"ל מספרים כי כאשר הוציאו את ר' עקיבא להורג, סרקו את בשרו במסרקות של ברזל. היש מעמד אכזרי מזה? ר' עקיבא, קדוש ה', יד טמאה סורקת את בשרו, מה אומרים בשמים? יצאה בת קול ואמרה: „אשריך ר' עקיבא“. אין מפנים בשמים את המבט אל היד הטמאה, אלא אל הנטע הנגדע, ואימרים לו — „אשריך!“ המעמד האכזרי מוצא את ביטויו בשפת השמים — בלשון „אשריך“. ואם סביר הנך שזו רק שפת שמים, ואין בכוח אנוש להגיע לידי רגשות כאלה, מספרים חז"ל שבאותו זמן נתפס גם פפוס, וגם הוא אמר: „אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורתה“. הרי שגם אדם יכול להגיע לידי הכרת הרגשה זו.

משהו הלוא בלהט נעורים סתרת כל מה שלא נראה בעיניך, ולמה הנך שותק עכשיו? הרשה נא לי משה להניח ששתיקתך משמשת לי הוכחה שהנך מסכים לדברי ועל כן לא אפנה אל היד הטמאה אלא אליך, ובשפת השמים:

„אשריך טמאה שנתפסת על קדוש ה', העט והארץ“, ונפרד בפסוקי לד והנח והעמוד לגורלך לקץ הימים.

תרגום מ. שפירא

חברי משה

בערבו של יום רביעי — אחר רצח השבעה באדמות דווימה — הייתי בין באי הבית השכול. אירת המות רחפה מסביב, צעקת שבר קפואה פלחה את תפילת הקהל, שבא לחלוק כבוד למת בבית הוריו. על השולחן, שעמד במרכז החדר, הונחה תמונת הבן שנפל חלל, מכתב מטעם שלטונות האוניברסיטה, המזכה אותו בסטיפנדיות לימודים, חוברת הרצאות ערוכה על ידיו ועוד דברי יקרות כהנה וכהנה. הלב נשבר למול קשיחות הגורל, שקטל עלם בעצמת הנופת עלומיו. "משה איננו כבר" — קונן האב בלב שבור, חנוק, ספוג אימה וצער עמוק, וכאילו אישר — מתחת לסף ההכרה, אבל בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים — את העובדה, אשר על אמיתותה היינו כולנו מצרים וכואבים.

משה — הן כולנו זוכרים אותו: קומה בינונית לו, כתפיו רחבות ותוי פניו רגילים ושלוים. כיפה שמוטה לו על שערו הדליל, משקפיו דהויים, וחתומת זקן, שלא גולח למשעי, מסתמנת כמעט תמיד על פניו החוורים. מראה פניו נראה מבוגר קמעא מכפי שנותיו. לבושו פשוט ונקי, בהליכתו הוא נוטה לצדדים, וקצת כפוף. זוכר אני את משה מהלך לאיטו במסדרונות האוניברסיטה וברחובות הקריה, ובידו תיק ספרים, העשוי מעור שחור, שכבר נתיישן ונתרפט, והוא גדוש ומלא ברשימות שזה מכבר עבר זמנן. וכשם שהיה מלגו, כך היה מלכר. ליבו טוב עליו, ורעות לא חשב על הסובבים אותו. ישר והוגן היה עם הבאים אתו במגע יום יומי, ורגיש ביחסי אדם לחברו. עניו וצנוע מאוד בהליכותיו. אפיק מחשבתו נהיר וברור, ללא סטיות וללא ערפול.

שומר מצוות היה משה. מאותם הבחורים הדתיים, שאין שמירת הדת מהווה לגבם חיץ, או גורם המפריד בינם לבין העיסוקים האחרים, שהנער רגיל בהם. נהפוך הוא: אף בספורט הרבה לעסוק, והתעניין בכל ספרות ספורט מקצועית. אמונתו היתה צרופה ואמיתית. הדת לא הסתכמה לגביו בכיפה ובסמלים חיצוניים אחרים. ואם כי שמר עליהם בקפדנות הנה אמונתו הפנימית היא שהורתה לו מתי להקל ומתי להחמיר בדקדוקי המצוות. מי ששהה עם משה במסגרת צבא, ולוא לתקופת זמן קצרה ביותר, יודע כי מעולם לא עשה את דתיותו עילה להשגת הקלות שונות.

בלימודיו היה יסודי מאוד. יתכן שמציאותו אצל המקורות העבריים ובקיאותו במ הקנתה לו את החריפות והעמקנות בלימודיו. הוא לא היה מאלו השונים פרקם מאה ואחת פעמים, אלא מאלו השונים פעם אחת — אבל יסודית. פסוקו של סוקרטס — "הידיעה היא אי הידיעה" — התקיים בו: מעולם לא התפאר בידיעותיו אלא הצניע לכת וקנה דעת מכל מלמדיו.

לא פלא הוא כי ההצלחה ליותר את דרך חייו. בבחינות הקונקורס, בשנת לימודיו הראשונה באוניברסיטה, זכה בפרס לימודים גבוה, בו זכה גם בשנה השניה ללימודיו, ועוד ידו נטויה...

משה היה מן הסטודנטים שדאגת כלכלתם עליהם. המצב הכלכלי בבית-הוריו ורמתו המוסרית לא הניחו לו להיות נתמך ע"י הוריו. ידע נישה כי עליו להרויח את דמי מחייתו. צורך זה לא התמלא ע"י סטיפנדיות לימודים בלבד; זמן יקר הקדיש משה לעבודה. הוא לא נרתע מפני עבודה פיזית. אכן, בדרגות בעבודה היתה רחוקה ממנו, ומכריו יודעים היטב כי לא משך ידו מכל עבודה שהיא. אבל לא נתערבבו תחומי עבודה בתחומי תורה, ולא גרעה העבודה מן הזמן ומן המרץ המוקדשים לתורה. שילוב יפה של עבודה ולימוד מצא משה בעריכת הרצאות. בפעולה זו, המאורגנת מזה שנים ע"י מפעל השכפול שליד הסתדרות הסטודנטים, השקיע משה עבודה רבה, מרץ, עקביות ואחריות. רק מי שעבד עם משה יד ביד, יודע להעריך אל נכון את יסודיות עבודתו, עמקות הבנתו מסירותו ואחריותו. כיצד היה בודק כל תג ותג, כיצד דקדק בקלה כבחמורה, כיצד החשיב את הצורה החיצונית הנאה, את התוכן ואת הפנים, ועד כמה חרה לו, בהתגלה שיבוש כל שהוא בטכסט. יחסי חברות נאים, נכונות ורוח של רצון טוב אפיינו אותו במשך כל העבודה המשותפת.

את צעדיו היה משה רגיל לתכנן ביסודיות רבה. כל שלב ושלב בהתקדמותו, עבר תחת שבט ביקורת הכדאיות והתכליתיות. מצער ומדאיב לחשוב, כי דוקא נטיה זו שהיתה בו קרבה אותו אל המות: במשרדי היחידה יודעים להעריך את משה, אשר לפי סוג בריאותו לא חייב היה באימונים. רק רוח ההתנדבות שפעמה בו, והיותו בעל אמביציה, הביאוהו למסגרת צבאית זו.

וכך, רחוק מקטנוניות יום יום, קידם המות את פניו. עבר משה ונסתלק מן העולם. כרעם היתה הידיעה על פטירתו לכל מכריו ומוקיריו. ביום ההלוויה התקבצו מתי מעט, בבית הוריו הצנוע. אף אני הייתי כאותם שרצו לנחם. שראו חובה עמוקה לעצמם לומר "כמה מלים", והנה נוכחתי, למרבה השבר, כי אין מלים בפיו.

שלמה לוי

האם מוצדק השימוש בכח* ?

חלפו יומיים מאז הרצח המתועב שבוצע ע"י ירדניים במעלה העקרבים, בדרך לאילת. מתינו אינם מונחים עוד לפנינו. הארץ פצתה פיה ואספה אל קרבה את דם אחד-עשר החללים. ההתפרצות הטבעית של רגשות הנקם שככה. הזעם העצור וחרוננו הבוער טרם נמוגו, אולם העירורן שהוכינו בו — סר מעלינו. שוב מסוגלים אנו לדון במאורעות מתוך שיקול-הדעת, שוב יכולים אנו לשפוט את המצב בכוח שכלנו והבנתנו.

זה חדשים ושנים ניטש במחננו ויכוח נוקב אודות התגובה. השרשרת הבלתי פוסקת של פעולות המסתננים מירדן ומרצועת עזה — עוררה תנועה גוברת והולכת של תובעי תקיפות. זה שש שנים מתנכלת ההסתננות למדינת ישראל. מאז קום המדינה הוצים אזרחי מדינות שכנות את גבולותינו, מתנקשים בחיי אזרחינו, משמידים את רכושנו ומשתקים את תהבורתנו. ריבונותה של ישראל נפגעת בקביעות ובתמידות ע"י המסתננים, המגבירים את פעילותם ומגדישים את סאת הרצח והשוד.

חלקים גדולים והולכים של אוכלוסית ישראל יצאו חוצץ נגד מדיניות ממשלתנו ותבעו את גדיעת זרוע ההסתננות בכל מחיר. קברניטי האומה נדרשו להשתמש בכל האמצעים העומדים לרשותם כדי לחסל את תנועת ההסתננות. לפי מיטב נסיוננו המצער אפשר לקבוע: כל האמצעים שננקטו לא הועילו. נותרה דרך חדשה אחת ויחידה — כוח הזרוע. חלק ניכר של אזרחי מדינתנו דרש להגיב על כוח — בכוח. המטרה מקדשת את האמצעים. הצבא נתבע לבצע פעולות עונשין רחבות-הקף, רחבות-ממד עד כדי הסתכנות במלחמה. המנהיגות נדרשה להורות לכוחות הבטחון לבצע כל פעולה צבאית נועזת שהיא, ותהיה אכזריותה אשר תהיה... ובלבד ש"ישמעו ויראו". עד כה נהגנו בדרך כלל — להוציא אולי פרשת קיביה — בהבלגה ובאורך רוח... בטרם נקבע מדיניות הבטחון מחדש, עלינו לשקול, חוזר ושיקול את כל פרטי הפרטים, ויהיו נא ההגיון הישר והזהירות נר לרגלינו. עיון מעמיק בשאלה הנדונה, יעמידנו על שלוש גישות יסוד לבטעית השימוש בכוח. את הראשונה נכנה במאמר זה בשם "הגישה הניטשאית". ניטשה, הוגה הדעות הגרמני, והולכי בדרכו ומחזיקי בתורתו, רואים בחוסן תורתו של ניטשה — ולא של ניטשה בלבד, ושואלים: כיצד היו בני-אדם מסוגלים לנהוג כשם שנהגו, למשל, קציני ה"ס"ס? הם מבינים יפה את הרקע והבסיס לדמות אינדיבידואליסטית כזו של היטלר; הם מבינים יפה כיצד נוצר אדם-מפלצת; אולם אין הם מבינים כיצד השתלט רצון אותה

* רשימה שנכתבה ע"י משה לרמן ז"ל, לאחר רצח מעלה-העקרבים.

מפלצת על אומה שלמה. האם הגרמנים לא בשר ודם הם? האין לב בקרבם?
האין מושרשת בהם, כבכל אדם, שנאת הרע? האם לא קיימת בתודעתם הרג-
שת עול, רצח ואשמה? התשובה לכך געוצה לדעתי, במשפט הבא: "הניטשאים
רואים בכוח ובחוסן ערך עליון". לא שהנאצים התעלמו מהמושגים "טוב"
ו"רע", אלא פשוט הדריך אותם קנה-מידה אחר, לגבי דידם טוב הוא מה
שמחוק את "רצון החוסן" ורע הוא כל הנובע מתוך חולשה והעדר-יכולת.
ניטשה וממשיכי מסורתו, זיהו את ה"חזק" עם ה"מוסרי". כאן המקור לתורת
"האדם-העליון", ובה שורש הבוז הניטשאי ל"מוסר העבדים" של הנצרות
והתנועות הסוציאליסטיות.

השימוש בכוח, לפי גישה קיצונית זו, הוא לא רק מוצדק אלא רצוי,
מחויב והכרחי. האפשרויות העומדות לפני פרט או מדינה, וההישגים שהם
שואפים להשיג, מותנים ומוגבלים בכוח הפיסי העומד לרשותם.

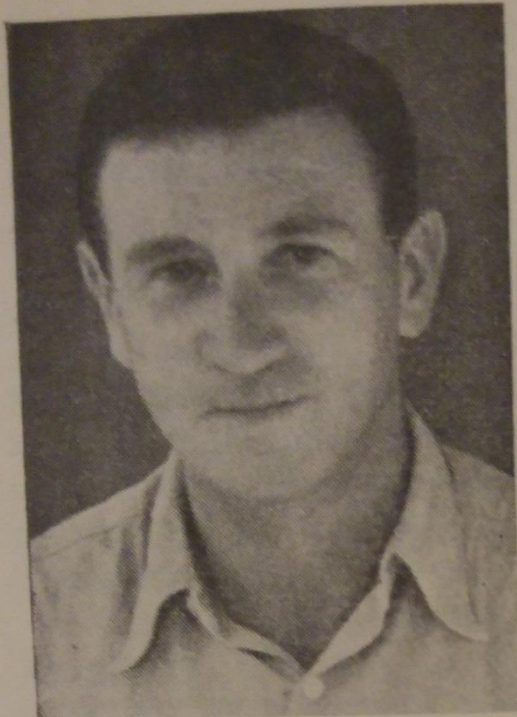
הגישה השניה — הפציפיסטית — אף היא קיצונית, אולם הנה היפוכה
של הגישה הראשונה. הפציפיסטים למיניהם שוללים כל שימוש בכוח. הם
פוסלים את פתרון הכוח הן בשמשו כאמצעי, ומכל שכן כשהוא בגדר מטרה.
שני המושגים "מוסר" ו"כח" (שחסידי הגישה הראשונה מתייחסים אליהם
כאל מילים נרדפות) לדידם של הפציפיסטים — נוגדים זה את זה במהותם.
מובן, שחסידי האסכולה השניה התייחסו בשלילה לא רק לתנועות
המיליטריסטיות והפשיסטיות למיניהן, אלא לכל תנועה שהיא, סוציאליסטית,
ליברלית, או דתית — ויהיו האידיאלים שלה נעלים ככל שיהיו — אשר
ראתה בשימוש בכוח אמצעי כשר להשגת מטרתה.

הגישה השלישית היא על דרך הממוצע, ומספר תומכיה גדול ביותר.
הכוח כשלעצמו רע גמור הוא. המוסר האנושי שולל את השימוש בו ורואה
כפגום כל הישג שהושג בסיועו. אין הוא מכיר בעליונות החוק על החלש,
ואין הוא מסכים ליחס בעל-הכוח, רוב בני-האדם אינם מסכימים, אמנם,
לשימוש חופשי בפתגם "כל דאליים גבר", אולם יחד עם זאת הם מודים
כי יש והשימוש בכוח צו עליון הוא. פעמים השימוש בכוח הוא בחוקת
כללי נמוע, הדברים אמורים לגבי השימוש בכוח להגשמת — או שמירת —
אידיאל ומטרה נשגבים, כדוגמאות יש לציין את המהפכות הצרפתית והרוסית.
האידיאלים "שויון אחות ודרור" נחרתו על דגלי המהפכה הצרפתית כאותיות
דם — ובמידה והוגשמו הרי נעזרו בסיוע הרס, הרג וחורבן, לא פחת
עקובה מדם היתה המהפכה הבולשביסטית ברוסיה, ב־1917, לא רק דמיחם
של הצאר ועזריו נשפכו, במסגרת מהפכת אוקטובר הושמד גם הרכה מן
הטוב, ובאמר מוסגר עלי להעיר ששומת עלינו להכיר בשגב מטרותיה
של המהפכה הרוסית, למרות ביקורתנו הקטלנית על העולם הקומוניסטי
שניצר בעקבותיה.

השאלה המרכזית העומדת לדיון, היא שאלת קנה-המידה, מהו המודד לצורך השעה? אימתי מצדיקה המטרה את השימוש בכוח כאמצעי, והיכן ומתי פתרון הכוח פסול לנו? בשאלה קשה זו מתחבטים עד היום הזה. הדעה המועילית בזה אינה מקורית, אולם היא נראית לי מאוד: השימוש בכוח אסור לחלוטין כל עוד אי-אפשר לקבוע בודאות כי מוסריות האידיאל גדולה מאי-המוסריות שבפניה לעזרת הכוח.

עמדת המסורת היהודית, כפי שהיא מתבטאת בספר הספרים, קרובה ואפילו זהה עם דרך הביניים. ידועה לנו היטב עמדת תורתנו, הדוגלת בצדק מוחלט, והנלחמת מלחמה עיקשת בעיוות הדין, בשימוש בכוח ובנסיון לדכא את החלש. דיי אם אזכיר את דיני "מכה דם האדם באדם דמו ישפך!" "לא תכיר פנים במשפט". היטב זכורות לנו המילים החריפות בהן תקף אליהו את אחאב על רצח נבות היזרעאלי. זכור לנו כיצד הגיב יהזקאל על עריצות מלכי יהודה ואכזריותם: "וילמד לטרוף, טרף אדם אכל וגו'". התנ"ך מקפיד על נתיב המוסר אפילו במדיניות: "והפר אלה ובוזה ברית — היברח עושה אלה? הינקה? הימלט?" והנה אותו תנ"ך, אותה תורה, תבעו מעמנו להוריש ולהשמיד את כל יושבי כנען; בתנ"ך זה נצטוינו להרוג את כל המסרבים להשלים עמנו, על נשותיהם, ילדיהם וטפיהם. ותורת המוסר היא שצותנו "זכור את עמלק... ומחיתם מתחת לשמים... לא תשכח". התנ"ך הוא שמספר על קריעת מלכות ישראל מיד שאול בעוון חמלה על שבויי המלחמה שבידו. כאמור, אין בקונטרסט זה משום סתירה. עיקר אמונתנו מבוסס על רצון האלקים. הכוח כשלעצמו רע גמור הוא, אולם בהיות הבורא מקור הצדק והמוסר, הרי עשית רצונו, ואפילו בלא הבנה, מצדיקה אמצעים בלתי מוסריים. מלוי אחר צו ה' ורצונו הוא כה מוסרי עד ששימוש בכוח, למשל, מותר וכשר. לפי התורה אפשר לציין שני מקרים בהם הורה לנו אבינו שבשמים היתר לשימוש בכוח: (1) הבא להרגך — השכם להרגו; (2) פגיעה בתורת ה'. ויהיה זה בדרך של סיכון עם ישראל או תורת ישראל או שניהם גם יחד. ואף שני מקרים אלה אינם אלא הגדרה פרטית של כלל: רצון ה' הוא המוסר, וכל פעולה המשמשת את רצון ה', מצדיקה אלימות ואי-מוסריות באשר אי-המוסריות בטלה וקטנה ביחס למוסר שבמטרה אותה היא משמשת.

בדוננו היום במדיניות הבטחון וההגנה, עלינו לדעת כי המטרה בכל פעולותינו היא שמירה על ציפור נפשה של מדינתנו. ההסתננות מסכנת את שלום ישראל ומערערת את יסודותיה. לפיכך נראה, שאם לא יארע שינוי מפתיע ובלתי צפוי, אם לא יחול שינוי לטובה בשטח ההסתננות — נקרא את זרוענו לשפוט בעבורנו. עלינו לראות בעינים פקוחות כי תגובה צבאית רשמית ותקיפה (ולא פעולות נקם או רציחות גומלין) הן כורח השעה.

יעקב (יענקליה)
פרידלנד הי"ד

נולד ב־1922, בעיירה בפולין.
הצטרף בגיל תשע לתנועת "השומר-הצעיר" ועמד בכפילות של חינוך
מסורתי, אותו קיבל בבית הוריו, ושל חינוך תנועתי, אותו קיבל כחבר תנועת
הנוער — שלה מסר את כל אישיותו.

בגיל שתיים-עשרה הגר עם הוריו לארגנטינה. גם שם היה חבר תנועה
מסור. למד מלאכת-יד, והתמחה במלאכת הצורפות. כן השתלם במכונאות,
בבית הספר של "אורט". לפי שהיה בעל עמדה בחברה, וזאת על אף היותו
נחבא אל הכלים, היה בין הראשונים שיצאו להכשרה חלוצית, אף צורף אל
הקבוצה השנייה של עולי דרום-אמריקה, שעלתה לארץ בדרך לא דרך,
במסגרת "עליה ב'". הגיע ארצה ב־1947, לתוך קלחת המלחמה, ויצא מיד
לנגבה, שם — היה מקלען, ממונה על גזרה קשה ומנותקת.

ב־1949 עבר מנגבה לאילון, להכשרה נוספת, והשתלם בבית המלאכה
למכונות חקלאיות אשר שם. עם הראשונים עלה לעלי-קאסם, ואחר כך
לגוש של היום. עבד במסגריה, וריכז את הענף. בקיבוץ תפס עמדה, דרש
הרבה מעצמו ומאחרים. את העבודה העמיד מעל לכל.

אחיו, שעלה אחריו, נעזר על-ידו במסירות. לאימונים יצא בהתנדבות,
ועמד לשאת לו אשה לאחר סיימו את השרות.

למרות גילו המבוגר עמד יפה בתלאות האימונים, לא התלונן ולא
התמרמר. תמיד ידע לעודד את חבריו, ולנסוך בהם כוח להמשיך בדרכם.
יהי זכרו ברוך.

גם בצבא קראו לו יענקל'ה

הטנדר הצבאי מסיע אותי במהירות בכביש הצר המתפתל. אני יושב בארגז האחורי ומתבונן בנוף. סביבה פראית, גבעות ועמקים החולפים זה אחרי זה; הצמחיה דלה, הרבה סלעים חשופים.

כמעט כל הזמן אנו נוסעים מעלה מעלה, ואכן כיוון זה הולם בהחלט את רגשותי. אני חש עצמי כמי שעולה לרגל לאיזה מקום נערץ. אני נוסע לבקר את המחנה בו שהה יעקב בחודש האחרון לחייו, לפגוש את חבריו לנשק, לשמוע מהם אודותיו, אודות יעקב החייל. הכרנו אותו כאיש-קיבוץ מובהק. הכרנו אותו כאחד ממגיני נגבה, וידענו שהוא אחד מאלה שיש בהם משום תערובת של אזרח ואיש מלחמה כאחד. רציתי לדעת, להכיר את יעקב איש הצבא, כיצד היה ממלא תפקידים, כיצד הגיב על חוקי המשמעת הצבאית שהם כה רחוקים מהוויתם היום יומית של אנשי-משק. לא נסעתי ככתב, כמי שמעונין אך ורק באיסוף החומר הדרוש לו לסקירה או לכתבה. הפצע היה עדיין טרי, הכאב צבט — ועדיין צובט — את הלב. הרגשה של שליחות ליוותה אותי, של שליחות עצובה מאוד, אך גם יקרה מאוד.

במחנה אני מתקבל בסבר פנים יפות. אחרי שהסברתי את מטרת בואי, נכונים היו כולם, המפקד והחיילים — חבריו לאוהל ולפעולה, שנחו אחרי אימוני לילה מפרכים — לבוא ולשוחח. לספר ולגולל פרטים ופרטי פרטים, ולהעלות את דמותו לנגד עינינו... והנה מדברים מפקדיו מוטקה ואיציק: מוטקה אומר:

— הוא היה חייל טוב. לא היו לנו צרות אתו, כי מילא את המוטל עליו בקפדנות. כן, פעם אחת הטלתי עליו איזה עונש פעוט, איזו שמירה קטנה (מוטקה משתדל להמעיט את הכל, כמי שמנסה לצטדק...) קרה שעברה יחידה אחת ליד המחנה, לפנות ערב. יעקב יצא החוצה, כי נדמה היה לו שבין העוברים היו גם חבריו. אסור היה לעזוב את המחנה בערב, לכן הענשתי אותו. אך זאת היתה הפעם היחידה, עד כמה שאני זוכר. איציק מתערב בשיחה:

— באמת, היה זה בחור שאפשר היה לסמוך עליו. תמיד גילה יוזמה אישית בכל תפקיד שהוטל עליו. נוסף לזה היתה לו סמכות מוסרית בקרב חבריו ליחידה, אם זה בגלל גילו המבוגר יותר, אם זה בגלל אופיו ונסיון החיים שלו; אך הוא לא ניסה לנצל את מעמדו זה, וגם לא אהב להתבלט. באימונים או בשעורים כששאלו איזו שאלה, לא היה אהב לקפוץ בראש ולהשיב, למרות שלרוב ידע את התשובה; תמיד חיכה שישאלוהו. הוא היה עניו מאוד. דעותיו בכל ענין וענין היו שקולות.

איציק מצביע על איזה לוח וממשיך: — עוד פרט המאפיין אותו: לא הופיע אף פעם במסדר חולים ולא נעדר אף משעת אימונים אחת.

משה. חברו לכיתה ולקרוב מוסר לי על חלקו בקרב :
— יענקל'ה היה על אחת הגבעות יחד עם המפקד. ולפי הוראותיו היה יורה לכאן או לכאן. כנראה שפגיעותיו היו טובות, כי הוא עורר את תשומת הלב של האויב, שריכוזו אש חזקה על העמדה שלו. כשניתנה פקודת הנסיגה למען תפיסת עמדות יותר טובות, הוא היה בין אחרוני הנסוגים, וכשהתרומם לשם קפיצה אחורה, פגע בו כדור, שעבר בין כתפיו והפיל אותו ארצה.

— תגיד משה, האם שוחחתי עם אי-פעם על אילו נושאים ?
— או כן, בעיקר על חיי הקיבוץ. עליך לדעת שגם אני הייתי פעם בגרעין הכשרה בקיבוץ. אחר-כך עזבתי. כשעבדנו יחד במטבח הייתי מדברים על נושא זה רבות. אני ניסיתי — מתוך "ספורט" כמובן — להוכיח לו את צדדיו הלא טובים של הקיבוץ ואת היתרונות של חיי העיר. אך את יענקל'ה אי אפשר היה לשכנע. שוב ושוב, בסבלנות ועקשנות, היה מסביר ומוכיח כמה טוב בקיבוץ, ולעולם לא גילה ספק כלשהו.

— אם על עקשנות אתם מדברים, יש להודות שהוא היה טיפוס עקשן מאין כמוהו. אבל עקשן עם דעות בריאות, שאי אפשר היה לזלזל בהן — מתערב בשיחה חייל אחר, חברו לאוהל. זוכרני פעם, בשעת אימונים, שקד המפקד הציב את המקלע בכיוון מסוים. אתה יודע איך רוב החברה, העיקר זה השפשוף, היתר לא חשוב, המפקד אמר, אז אמר, אבל לא כן יענקל'ה. משום מה כיוון המקלע לא מצא חן בעיניו והחל מתווכח עם המפקד. כרבע שעה ארכה ההתדיינות, אף אחד משניהם לא היה מוכן לוותר על השקפתו. לבסוף הגיעו לפשרה: העמידו המקלע בקו האמצעי בין שני הכיוונים...

בחור אחד, ממושקף, מוסיף: פעם עמדנו לצאת לחופשה. אני, בתור מקלען, חייב הייתי לנקות היטב את הכלי; אתה יודע, זאת עבודה ממושכת מאוד. וכבר ראיתי כיצד חופשתי מתנדפת. פניתי לכמה מן החבריה, שיבואו בערב ויעזרו לי בניקוי המקלע. יענקל'ה הופיע כמובן בין הראשונים. ולא זו בלבד, אלא שלמחרת בא שוב ועזר לי להרכיב את הנשק, וכך יכולתי לצאת יחד עם כולם. כזה היה.

— תגידו חברה, למה קראתם לו יענקל'ה דווקא ולא יעקב ?
— כך סתם — אומר מנחם — כי היה מין בחור כזה, שאי אפשר היה לקרוא לו אחרת...

דוד, חברו לכיתה, מוסיף:
— תראה, הוא היה כמין ילד גדול, בעל עיניים כתולות, חיתה בו תמימות רבה כזו של ילד מבוגר, אך לא תמימות כסילית, אלא איוו תמימות טהורה, מלווה בפיקחות של אדם בעל נסיון חיים. ומתוך שילוב זה נוצרת דמותו של יענקל'ה, ולא של יעקב...
הוא הקפיד על שמירת כבוד הפרט וכבוד האדם, ובנקודת זו לא נותר

לאיש, אף לא למפקד. ועוד משהו (סוף סוף הותרה במקצת לשונו של דוד):
אומרים שחיילים, בקבלם את המדים, נהפכים לגוף אחד בעל צביון אחיד,
שבו הפרט כאילו נעלם. יענקל'ה לא רצה לוותר בנקודה זו, אלא במידה
הכרחית בלבד. כשחזרנו מאימונים היו רובנו מתנפלים על המיטות כדי
לפוש קמעה; הוא היה רץ למקלחת, וחוזר תיכף לבוש במכנסים קצרים
וסנדלים. ראינו בעליל שהיה זה איש קיבוץ הנוטל עמו את אורחות הקיבוץ
לכל מקום בו היה שרוי.

ואיציק המ"כ מוסיף:

— הוא היה יוצא דופן בינינו. קודם כל, היה מבוגר יותר מכולנו, אך
השתלב בלי שום קושי במסגרת הכללית. זה התמיה את האנשים, ועורר
עניין; רצו לדעת מיהו. הוא היה משתווה לכולם באימונים, ולעתים אף עלה
על רבים. כן — נזכר איציק — בריצה ההיא של 8 ק"מ, למשל, היה הוא
בין המעטים שהגיעו עד הסוף...

— יענקל'ה והקריאה שלו! תמיד היינו משתוממים על כך. לילה לילה,
כשהיינו חוזרים מאימונים, היינו נופלים רובנו על המיטות כמו "פגרים".
אולם יענקל'ה לא כך נהג. הוא היה מתקלח תחילה, אחר כך היה מדליק נר
ליד המיטה וקורא עד שעה מאוחרת. פעם גערתי בו; אמרתי לו שיקלקל
את עיניו בקריאה הזאת על יד אורו הקלוש של הנר — אך הוא בשלו.
ומוזר הדבר: אנחנו, שרובנו עדיין יושבים על ספסל הלימודים,
באוניברסיטה, לא יכולנו כלל להתפנות לקריאה, ודווקא הוא, איש עבודה,
היה בינינו גם איש הספר...

— איך ביליתם את הלילה האחרון?

— אנחנו שנינו — מספר בני — הקימונו יחד את אוהל הסיירים שלנו
במקום המיועד. זה היה בשעה שתיים אחר חצות. הוא הביא אתו בתרמילו
עוגה וממתקים שקיבל בקיבוץ, לכבוד החג. אכלנו חצי עוגה. "את החצי
השני נאכל לכשנחזור למחנה", אמר יענקל'ה. אחר כך קראנו בצוותא את
"במחנה", לאור הנר ונרדמנו. בבוקר הוא התעורר הראשון, והעיר אותי.
אחר-כך יצאנו לדרך. את השאר אתה כבר יודע. אני חזרתי והוא לא...

בחדר השתררה דממה. הרוב הנאמר, והרבה לא ניתן היה לאומרו.
האנשים נפרדו ממני ויצאו אחד אחד. הגיעה שעת הצהריים, יצאתי אף אני.
שמתי פעמי לעבר הכביש. מסיבוב-דרך קרוב הופיעה פתאום מחלקה
שחורה מתרגילים — ודאי כפי שהיה חוזר גם הוא מדי יום ביומו.

דברי החיילים הדהדו עדיין בקרבי. זכרתי אותם, את ארשת פניהם,
את כל מוצא פיהם, הכל היה חרוט ושמור בזכרוני. אך מעל לכל פרט
מהפרטים, מעל לכל מעשה ועלילה, גבר בתוכי רגש בהיר וחם שהיה בו
משום סמל לדמותו ולזכרו. אכן, גם בצבא קראו לו יענקל'ה!

ד ב (מתוך חוברת לזכרו)

יענקליה — זכרונות והרהורים

היינו אז (ב-1934 — בבואנוס-אירס) "כפירים", חברים בקבוצה הינוכית. "חולמים ולוחמים" בגדוד "במערכה". ילדים היו מצטרפים ועוזבים, עד שלבסוף נשארנו שנינו יחידים עם המדריך. חודשים קיימנו "פעולות בהרכב משולש זה. יעקב, כדרכו תמיד, לא התיאש, המשיך לפעול בועד הפועל של הגדוד (בתנועה) כנציג "הקבוצה" ובחיפוש חברים חדשים, עד אשר הקבוצה יצאה למרחב.

זאת היתה רק חוליה ראשונה בשרשרת העקשנות-התנועתית שלו. שנים לאחר זה היה הוא שוב בין הארבעה שנשארו לפליטה מהגדוד, בין העשרה שנותרו מהקן (שנסגר והתפור) — ומכל השכבה הארצית שלנו, אשר דרכה עברו מאות נערים ונערות, היה יעקב בין השמונה היחידים שהגשימו.

יעקב לא היה מסודר ביותר. לעומת זה ידע להעריך, לבחון ולדרוש את היפה. אבל לא רק לדרוש ידע: בחדרו — המוזנח במקצת — יצר דברים מצטיינים ביופיים ונעימים.

פעם הפליא אותנו ב"מקט" נהדרת — 2x2 מ' — שהכין לתערוכה האומנותית של התנועה (נערכה ב-1938 במועדון ויצו בבואנוס-אירס) ומכיוון שתמיד חלם להיות בין חלוצי הקיבוץ הארגנטינאי הראשון, נתן לו את השם: "ארגנטינה בניר".

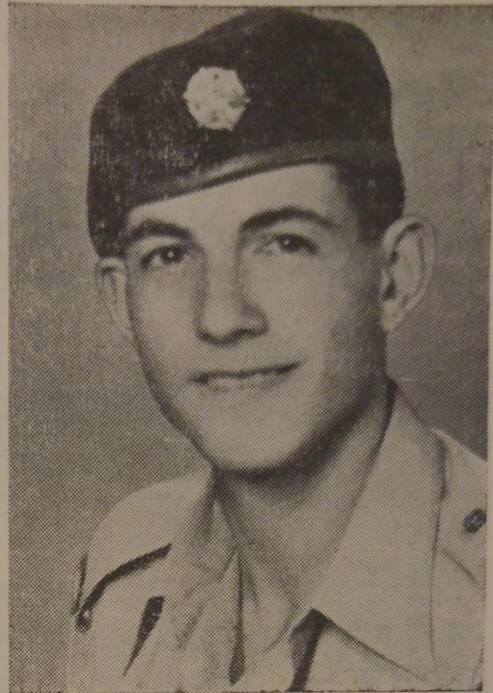
בהיותנו צופים בוגרים, התקיימה פעם מסיבת חנוכה משותפת לכל השכבה. יעקב היה אז בן 17. הקירות היו מקושטים. האווירה חגיגית. שרנו. יעקב ישב ע"י בחורה חמודה. פתאום שמתי לב שבהתלהבות אינסטינקטיבית הוא מלטף את ראשה. גם יתר החברים הבחינו במתרחש ומתוך קשר נשתתקנו. משך רגעים אחדים המשיך יעקב בשלו עד ש"התעורר". נבון ניסה להצטדק: "...אני רק מסדר את שערותיה..."

הקן "פשט את הרגל" ולא היה במה לשכור מועדון חדש. הקבוצה שלנו החליטה לנצל את ה"קרנבל" הקרוב. קנינו כל מיני סחורות ויצאנו למכור אותן בתהלוכת החג. במשך שבוע הקרנבל עבדנו מ-9 בערב עד 3-4 לפנות בוקר והרווחנו סכום כסף שהספיק לכמה חודשים. מחצית הקבוצה התחמקה מהשתתפות בפעולה אבל יעקב — שהיה צריך להופיע בבקר מוקדם במקום צבדו — בא כל לילה והצטיין במאמציו.

כזה היה יעקב. אפשר היה לסמוך עליו. כשהתחייב — קיים על אף הכל ובמלוא האחריות. זאת ועוד, מראש אפשר היה לקחת אותו בחשבון בתור שותף בטוח ומלא לכל פעולה.

חבר (מתוך חוברת לזכרו)

יהושע צרויה הי"ד

נולד בשנת 1934 במרוקו שבאפריקה הצפונית. בפברואר שנת 1950, עזב יהושע את מרוקו והגיע לטולוז שבצרפת. שם המשיך לעבוד במשך שנה בחקלאות, לאחר הכנה של 20 יום שהיתה לו בענף זה בקובלנקה. זמן רב חלם על העליה לארץ, ששמע עליה כה רבות. והנה חלומו הפך מציאות. אך יהושע לא רצה לעלות ללא הכנה, ולכן הקדיש זמן להכשרה החקלאית. כי זאת עלינו לזכור, שלמרות התנאים שבהם גדל — שאף בראש ובראשונה להתקדם בכל שטח שעסק בו. בהגשימו הלכה למעשה, הצטרף עם בואו ארצה למשק עין-גב. במשק עבד, בהקדישו מאמץ רב למען הבן ולמוד את טיב עבודתו — כי רצה להביא תועלת וזאת יוכל רק כאשר ידע עבודתו על בוריה.

אופייני ליהושע — הרצון להרחיב את אופקיו. בזמנו החופשי, לאחר יום עבודה מפרך, עסק בלימודים. לימוד זה היה אופייני לו בשנותיו האחרונות. לאחר ששהה בעין-גב כשנה, נקרא לשרות לצה"ל. עם סיימו את קורס הטירונים, התנדב לקורס קשר, אותו גמר בהצלחה תודות לשקדנותו שלא ידע גבול. למרות בקשותיו, לא אופשר לו לעבור קורס מורס אשר כה שאף לו כדי להגיע לידיעה יסודית במקצוע הקשר. לא הועילו בקשותיו: הצבא נזקק לו בחיי היום-יום, ולא נתן לשחררו מתפקידיו, ולו גם כדי לעבור

קורס. בהתנהגותו, בחברותו היה תמיד למופת לחבריו, ולא פעם צוין ע"י מפקדיו לשבח.

מפנה נוסף בחייו של יהושע חל עם שחרורו מן הצבא. הוא החל בחיים שלווים, עבד במקצוע הנגרות, והחל ללמוד בעצמו את השפה האנגלית, מספרים שרכש. הוא לא מצא מנוח בחיים אלה, ויום אחד מצא את עצמו בשורות משמר-הגבול. שוב חזרת פרשת האימונים הצבאיים. אימוני משטרה; לבסוף נשלח לשרת במשטרת ירושלים.

במשך הזמן ששהה בארץ לא שכח את הוריו שהשאיר בגלות מרוקו, ושאל להעלותם ארצה. שבע השנים, שבהן לא ראה את יקיריו נראו כנצח בעיניו, והנה — כמעט והגשים את חלומו זה.

תמיד שאף לעבור קורסים וללמוד. מפקדו הכיר בו, באיש השורה, את המפקד המוכשר לעתיד. מפקדו תלה בו תקוות רבות, אך לא שער שכה מהר תכלינה תקוותיו — כתוצאה מכדור מרצחים שפילח את לבו.

יהא זכרו ברוך.

לדמותו של יהושע

לא קל לכתוב ולספר על חבר שנפל. כל משפט ומשפט שנכתב, מעלה הרהורים נוגים וכבדים. כל מילה ומילה מזכירה רגעים יפים שהפכו להיות כאובים.

כשקוראים את הספר „לגיהינום וחזרה“, מתרגשים לא מעט מבכייתו של החייל על חברו שנפל, ועל סרובו לאפשר לאחד החיילים להשתמש בקסדתו של הנופל. לאחד שלא התנסה בדברים כאובים כגון אלו, אולי יקשה להבין עד הסוף את התפרצות רגשותיו של אותו חייל. הנה אדם, שהורגלת לסבול, לשמוח ולחיות עמו יחד, כמשפחה קטנה — ולפתע הוא איננו! הוא איננו חוזר לאוהל לאחר האימונים, והמטה נשארת ריקה ומיותמת. בתחילה אינך מאמין בעובדות, הנך מוכה עדיין בהלם. אך, עוברים יומים ושלושה — וחברך אינו חוזר — והדבר נכנס לתודעה. ואשליה אשר זה מקרוב היתה מנת חלקך — גוזה ומפנה מקומה לכאב חד שבלב. וצובט הכאב, ושוב נשאלת השאלה, כואבת, נוקבת ותובעת — מדוע נפל?! לשם מה נפל?!

את יהושע הכרתי עם בואו ליחידה — מיחידת משמר-הגבול. ענו ושקט היה הבחור. לא הרבה לספר על עצמו. פה ושם הצלחתי לקלוט, ובעיקר בעזרת יומנו, משהו על עברו. יהושע עלה לארץ, ממרוקו, ואחר תקופה של כשנה התגייס לצה"ל

ושרת ביחידת חיל רגלים. בארץ ישבו רק מעטים מבני משפחתו — אח, דודה ובן-דוד שנפל לפני כמה חדשים בעת שרותו במשמר-הגבול. רוב בני משפחתו נשארו בגלות מרוקו — ויהושע מתכנן את העלאתם ארצה. הבית החם אשר חסר לו בארץ ובמיוחד בעת שרותו בצבא, השפיע לא במעט על עיצוב אופיו השקט. מי כמונו, החיילים, יודע את דבר הצפיה הארוכה ליציאה לחופשה, לשחרור קצר מן החיים הצבאיים האפורים, ולהנאה מן הישיבה בחיק האוהבים אותך נאמנה. וכמה מורגש הדכאון במשפט, שנמצא כתוב ביומנו — „חופשת שבת — נשארתי במחנה“, באותה חופשה, שלה היכה בכליון עינים, נשאר במחנה בעל כרחו. לאן ילך? למי יפנה? היו לו חברים, וחברים טובים, שאצלם היה נוהג לעתים להתאכסן, ולבלות עימם יחד את חופשותיו — אך אין בכך תחליף לידה האוהבת של אמא. דודתו היתה לו כאם שניה, אולם הוא סרב להקשות עליה יתר על המידה.

כאשר השתחרר יהושע מצה"ל — קשה היה לו להתרגל לחיים אזרחיים. כעין ריקנות אפפתהו. הוא החל להתרגל לעצם היותו אזרח, החלו להתרסק הכניות ורעיונות — אך, כרגיל בחיים, אין תמיד אפשרות להגשים את כל המקווה. התלבטותו של יהושע לא נמשכה זמן רב — הוא מצא את מקומו במשמר-הגבול, ממשיך למלא תפקידי בטחון במדינה. ושוב חיי איש צבא אפורים — פטרולים, שמירה, לווי, תצפיות, מארבים וכל הכרוך בזה. ביומנו היה מכנה פעולות אלו במלה אחת פשוטה — „הייתי בתפקיד“. האזרח אולי לא יבין מה צפון במילים אלו — איזו מתיחות, מאמץ והקרבה עומדים מאחוריהן.

לפני יציאתו הוצע לו „ג'וב“ במשטרה — להיות יומנאי, תפקיד חסר כל סכנה, שגרתו — מעין פקיד. יהושע סרב לקבל תפקיד זה. הוא התבייש להיות „ג'ובניק“, והתיצב, לפי המלצת מפקדו, ליחידה בו מצא את מותו. עד רגעו האחרון המשיך יהושע צרויה לחפות במקלע אשר בידו על חבריו, וסרב להפרד ממנו. אף לרגע קט לא אבד עשתונותו, ושמר על קור-רוח למופת, עד אשר השיגהו כדור המרצחים.

קשה להכיר אדם לפני ולפנים ע"י ראייה בלבד. ישיבה בבתי-קפה ופגישות במסיבות לא יראו לך את אופיו האמיתי של האדם, על האורות והצללים שבו, כפי שהם מתבטאים בעתות סכנה ובמצבים קשים. יהושע התגלה בכל אורו ברגעים אלה. גם כחבר התבלט במעלותיו: תמיד מוכן היה לעזור לזולת; לעולם לא היה מתמרמר; במצבים קשים היה הוא מנסה לעודדנו.

יהושע, שהיה בקיא ורגיל בחיי הצבא, לא סבל כמונו מן המעבר מחיי האזרח לחיי הצבא. תמיד היה מרגיע וטופח על השכם ואומר בחיוך: „אין דבר חברה, עוד חדשים...“

אף שעלה לפני זמן קצר יחסית היה יהושע מעורה בחיי הארץ. המושג „בנין המולדת“ התפרש ע"י יהושע באופן המיוחד לו — הוא שמר בגופו על שלותם של אזרחי המדינה בהתיצבו על גבולותיה הארוכים.

מעט שמענו מפיו על עצמו. גם ביומנו כתב מעט. לא נהג לנתח בעיות. לספר על התרשמות או לכתוב שירים. את הכל כתב במשפטים קצרים. ואת היומן לא זנח עד ליומו האחרון. העובדות מזדקרות מדפי היומן ללא כחל וסרק. זר אולי יראה במשפטים אלה יובש וחוסר תוכן או חוסר יכולת הבעה. אך מי כמונו, שהכרנוהו, ידע לחוש את אשר בטאו המילים.

יהושע, בישן היה. שכנה בו חמימות ילדותית. נזכר אני באחד הדפים שביומנו בו כתב בדיוק כל המוצאות אותו באותו יום, ולבסוף הוסיף בעפרון, ביד רוטטת ובאותיות קטנות ומבוישות — „לויתי אותה ונשקתי לה.“ — לא יותר.

אף שהיתה לו השכלה עממית בלבד, התמצא יהושע בכל סבך הבעיות הסובבות אותנו כיום. בחומר הצבאי שלט יותר טוב מכולנו. שקדן היה והרבה לקרוא ספרים, עד שחבריו במשמר-הגבול היו נוהגים לכנותו „הספרן“. בכל הזדמנות למד ושאף להתקדם. לא אחת מוצאים אנו דף ריק ביומנו ורק מילה אחת מתנוססת — „לימודים“.

בדף האחרון של יומנו — שנשא את התאריך 9.9.56 — יום לפני התקרית — כתוב היה „חזרתי מהחופש“. זה הכל!

כגיבור זכחייל אמיתי נפל יהושע, על הגנת חבריו ומולדתו. בן 22 היה במותו. לעולם לא תמוש דמותו מקרבנו.

בן עסי

- 2 * רפ"י גורן
- 3 אלוהי הנושק לוחמים יצחק שלו
- 4 ביום השלושים ד"ר בקשט
- 4 דברים לזכרם מוסקה
- 6 **גבריאל (גבי) בקשט הי"ד**
- 7 עם סתימת הגולל מוסקה
- 8 החבר והמפקד אנשי כיתתו
- 10 עת עלם כורע אלה אמיתן
- 11 **אילן (איבון) דרושקובסקי הי"ד**
- 12 על עמית שנקטף ללא עת רפ"י
- 15 קטעים ממכתביו
- 16 **בנימין (בני) המאירי הי"ד**
- 17 תפילה על ההורים יצחק שלו
- 18 קוים לדמותו אברהם המאירי
- 20 עולמות אחרים בנימין המאירי
- 22 **שמואל זקס הי"ד**
- 23 קוים לדמותו שאוליק
- 24 **מושה לרמן הי"ד**
- 25 פרידה הרב מ. שפירא
- 26 חברי משה שלמה לוי
- 28 האם מוצדק השימוש בכח? משה לרמן
- 31 **יעקב (יענקל'ה) פרידלנד הי"ד**
- 32 גם בצבא קראו לו יענקל'ה דב
- 35 יענקל'ה — זכרונות והרהורים חבר
- 36 **יהושע צרויה הי"ד**
- 37 לדמותו של יהושע בן-עמי